

PRIJATELJ

ŠTEV. 8 * AVGUST 1939 * LETO XIII.

Ivan in Bruno
Vavpotič

Gospodinje pripovedujejo
ena drugi:
„Peči“ le z
Dr. Oetker jevim
pecilnim praškom

Otona Ring-a tekoči lep
Syndetikon
skleji, zlepi, skita vse.

*Igrati
„stene miši“
se pravi z slabovidnimi
očmi ili skozi življenje.
Zato raje nosite
takoj očala od*

Ljubljana
PASAŽA
NEBOTIČNIKA

ANEKDOTE

Prijatelj slavnega Lessinga profesor Neumann je napisal razpravo o razumu in sreči in jo je predložil Lessingu, da bi jo ocenil. Lessing jo je prebral in rekel:

«Človek, kako moreš pisati o rečeh, ki jih nisi nikoli imel?!»

Sila navade.

Slavni francoski pisatelj Balzac je bil silno ponosen na svojo težko palico iz ebenovine, ki je imela lep umetniško izdelan srebrn držaj. Toda tudi ta njegova zvesta spremljevalka je včasih romala v zastavljalnico, kadar je Balzac zašel v denarno stisko.

Nekega večera je šel Balzac s palico v gledališče in jo je moral oddati v garderobi. S svojimi mislimi je bil bog ve kje, ko je oddajal palico garderoberki, ki mu je rekla: «Dvajset sous, gospod!»

To je Balzaca razburilo.

«Kaj ste znoreli? Dvajset sous? Še zmeraj sem dobil zanjo osem frankov!»

Odkrito.
Angleški admiral Delonge je imel lepo hčerko. Vanjo se je zaljubil mlad mornariški poročnik in je prosil admiral za njeno roko.»

Stari admiral je zavrnil častilca brez ovinkov: «Vi si moje hčerke ne morete vzeti, ker nimate dohodkov, da bi mogli vzdrževati rodbino.»

Poročnik pa se ni dal ostrašiti in je rekel: «Gospod admiral, res je, kar pravite, toda ko ste se vi ženili, ste imeli še manj ko jaz. Kako ste vi to naredili?»

«Prav imate», je odgovoril admiral. «Preveč sem se zanašal na denarnico svojega tasta, ampak vi ne smete misliti, da se vam bo to posrečilo pri meni.»

Tehnično dovršene
pisalne
stroje

dobite pri

The Rex Co. Ljubljana
Gorišče št. 10   Telefon št. 22-68

KLIŠEJE

ENO- IN VEČBARVNE

JUGOGRAFIKA

LJUBLJANA, SV. PETRA NASIP 23

K. Ayling:

Imenitna iznajdba

Trgovski zastopnik Brian je s težkim srcem potrkal na vrata, za katera je sklenil, da bodo danes poslednja. Ko je čakal pred vrati, si ni že ničesar več želel in tudi ni ničesar upal. Bil je neznansko utrujen. Tile trgovski obiski človeka izčrpavajo, zlasti če vam ves božji dan nihče nič ne naroči.

Vrata so se naglo odprla. Brian je bil v zadregi. Videl je visoko ženo v zeleni obleki, še zmerom mlado, dasi že nekoliko obilnejšo v bokih. Zelene, velike oči in zagoreli obraz so zbudili njegovo pozornost.

Vljudno se je nasmehnil. To je gotovo gospa, v vsej svoji lepoti. Ni se mogel motiti. Začel je z uvodom: «Gospa, ravnatelj družbe za izdelovanje prahosov, ki je star prijatelj vaše sosedice gospe Karlingove, me je prosil, naj vas obiščem...»

Prijazno se je nasmehnila. Zelene oči so zažarele — tiste oči, ki so bile tako mladostne pri tej zreli ženi. Njegove nade, da bo kaj prodal, so se zmanjšale. Kadar se ženske tako vedejo, navadno nič ne kupijo.

Neprestano se je smehljala. «Ne boste vstopili?» ga je povabila.

Brian se je pomišljal. Bilo je že skoraj šest. Marija, njegova prijateljica, bo čakala. Ves dan se je veselil na večer — ob polni sedmih. Samo njegova borbena narava ga je silila, naj poizkusi še to poslednjo možnost prodaje.

Čudna sramežljivost ga je obšla. «Namreč — to je lepo, ampak ne smem se zakasnuti.»

Umaknila se je v predsobo in tega vabila ni bilo mogoče odkloniti. Hitro se je opravičeval: «Prinesel sem s seboj svoje aparate — veste, imeni ni sol!»

«Da, ampak nekoliko dragi,» se je zasmejala, «moratu enega kupiti pri vas, o priložnosti.»

Dvignil je večjega izmed obeh kovčegov. «V temle je prahoses, v tem drugem pa je nekaj, kar bo nekoč hotel imeti vsakdo, znamenita novost.»

Zdajci ga je prekinila, rekoč: «Seveda — o priložnosti mi boste o tem povedali.»

Videl je, da zro zelene oči plašno na stensko uro.

«Šest je že, gotovo ste že končali svoje delo. Ali bi hoteli nekaj zame storiti?»

Brian je sedel na zofo. Naj zahteva od njega, kar hoče, želel si je le, da bi to predolgo ne trajalo. Marija je bila v prodajalni od jutra do večera na nogah.

Zdelo se je, da ne ve, kako bi začela. V očeh ji je bila negotovost... Slednjic je vprašala: «Ali bi znali obvarovati ženo pred nasiljem?»

Zmignil je z rameni. «Imam krepke pesti in jih znam rabiti, če menite to.»

«Dobro! To sem si takoj mislila, ko sem vas zagledala. Sama usoda vas je poslala, ravno ko vas najbolj potrebujem. Čez malo časa prideta sem dva moža. Morda se bosta hotela spoprijeti — in tega bi ne videla rada. Sovražim pretepe...» Brezmočno je zmignila z rameni. «In — stanovanje je za to najmanj primeren kraj. Mar ne?»

«Pa za kaj bi se spoprijela?» je neumno vprašal. A odgovorila mu je brez obotavljanja: «Zaradi mene. Oba me hočeta za ženo. Drug drugemu sta prepovedala hoditi sem, toda oba vesta drug za drugega, da prihaja.»

Brian je namrščil čelo. No, če se preveč ne zamudi, bo morda Marija priznavala, da je lepo, ker je pomagal v stiski. «Ampak kako naj to preprečim?» je vprašal. «Gotovo bosta moji navzočnosti ugovarjala.»

«Pred vami se bosta krotila. Predstavim vas za svojega bratranca iz Ohia. Bratranec Sam. Oba vesta zanj.»

Zasmel se je. «Dobro — sem torej iz Ohia. Kaj pa naj storim, če se spoprime?»

«Močni s'e, lahko boste z njima opravili.»

Brian se je nekoliko dvignil ter se za hip sklonil nad svoj kovčeg. Potem se je nasmehnil gostiteljici. «Spravil bom

ELIDA MILA

— najzanesljivejša osnova
uspešne nege!

- Bogata mehka pena blagodejno vpliva na kožo.
- Radi svoje izbrane sestavine polepšujejo polt in negujejo kožo.
- Obilni vonj ostane v milu do zadnjega ostanka in se še dolgo občuti na koži.

ELIDA
7
CVETIC
MILO

posebno blago in učinkovito čudovitega vonja

tole pod mizo, da bi se mi aparati ne pokvarili — so zelo dragoceni. Eden izmed njih pomeni popoln preobrat v...»

«O, prosim, gospod prodajalec,» mu je ponagajala, «pozabite zdaj na trgovino. Lahko pridete drugič in mi boste kaj prodali — seveda, če se dobro izkažete kot bratranec Sam.»

Prvi mož, ki je vstopil, je bil močan, tršat. Njegov kljunasti obraz je mrko pogledal Briana. Iztegnil je roko, pa jo je brz umaknil, še preden jo je mogel Brian prijeti. «Veseli me, Sam, jaz sem Ben. Tvoja sestrična je pošteno dekle.»

Njegov tekmeč je prišel pozneje. Bil je visok kakor Brian, suhega obraza. Nikomur ni podal roke. Sedel je, kakor da je doma. Brianov pogled je obvisel na njegovih drobnih temnih očeh, ki so mežikale pod gostimi obrvmi.

«Bratranec iz Ohia — no, dobro!»

Brianu ni ugajal. Ozrl se je na dekle, toda njen obraz je bil vtelesena nedolžnost. Nato je začel opazovati oba moža. Dva čudna pajka; nobenega izmed njiju bi ne priporočil svoji sestrični za moža.

Briana je prevzela neka plašnost. Rad bi bil nekaj rekel, a čutil je, da se mu jezik upira.

Frost, tisti mršavi, si je prižgal cigareto in pogledal žensko. «Ali si pojasnila bratranecu Samu, kaj hočem od njega?» je vprašal.

Zmajala je z glavo. Brian je videl, kako se njen pogled oprezno umika njegovemu. «Še ne, pripeljal se je šele pravkar.»

«Hm. Mu bom pa jaz povedal.» Glas mu je bil trd. To je divja zver, je presodil Brian, mnogo bolj nevaren kakor oni drugi.

«Prav lahko zaslužite sto liber, če boste spretni in pametni.»

Brian se je silno začudil. Sto liber, to je celo premoženje! To pomeni — da, pohištvo za dve sobi. Skoraj ni bil zmožen besede. «Hm — da — rad bi zaslužil. Tega nisem vedel.»

Pogledal je gostiteljico, a ta je zrla v tla. Ben je zamahnil z roko. «Ni vam treba ničesar vedeti, samo storiti!»

Frost je vzel iz žepa večji zavitek, v katerem je na hitri pogled utegnil biti čaj. «Radi bi videli, da bi vi tole drevi oddali nekemu našemu znancu — to je vse.»

«In zato dajete sto liber? Tega ne razumem.»

Frost se je razburil. «Ta zavitek je vreden toliko. Plačam, kolikor sem rekel.»

Brian se je trudil, da bi ohranil mirno kri. Njegov sum v ta dva moža je bil torej upravičen. Uprl je oči v zavitek. Frost bi mu gotovo ne plačal sto liber za dostavitev čaja.

«Kam naj ga nesem?»

Zdaj se je vmešala v pogovor ona. «Bolje bi bilo, če bi Samu kupčijo pojasnili,» je dejala. «Zame bi bilo to bolj varno... Kar tako se ne smemo drzniti.»

Frost je pogledal Bena. Očitno nista zaupala. Zdaj se je obrnila ona k Brianu. «Dragi Sam, v stiski smo. V tem zavitku je kokain; prodajamo ga poceni lekarnarjem. Cariniki so nam za petami. Poznajo moje prijatelje, tako da ga ne moremo dostaviti. Prosimo vas, nesite ga na naslov, ki vam ga damo.»

Njene oči so prosile, naj odpusti, da je prej prevarala njegovo zaupanje. Brian se je boril sam s seboj, začutil je gnus... toda za sto liber bi on in Marija delala čudeže. Bog ve, da sta že dovolj dolgo čakala! Zdaj bi mu bilo treba samo oditi z zavitkom v kovčegu.

Prižgal si je cigareto. Morda bodo ti ljudje plačali polovico naprej. To ni bilo tako nevarno... toda naglo se je v njem spet vse uprlo.

«Obžalujem, toda ne morem vam pomagati!»

Ben je vstal. Obraz mu je bil divji od besnosti. «Torej kaj bo z vami, vi nedotakljivec?»

Brian je dejal: «Nečem imeti opravka s strupi. To je umazana trgovina. Hvala, rajši umrjem od lakote.»

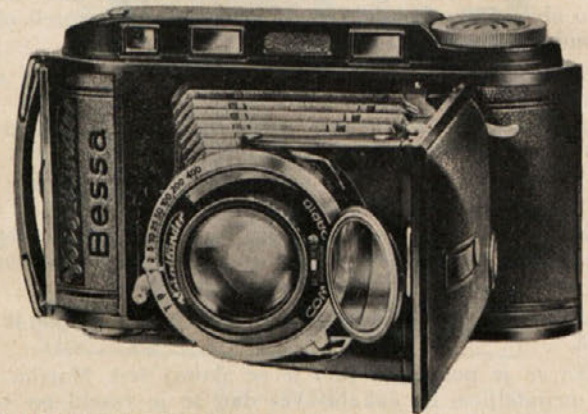
KAKOR ŽE PRED 100 LETI

predstavlja tudi danes **Voigtländer** višek napredka v proizvodnji fotografskih kamer.

TAKRAT

je bila prva metalna kamera na svetu v izdelavi popolnejša od Daguerre-ove,

DANES ima

Voigtländer -jeva BESSA z razdaljemerom 6x9 in 4,5x6 cm vse fineše moderne kamere.

Od strani je opazil, kako ona nekaj šepeta Frostu. Ta je zarohnel:

«Vi mešetar, ali pojedete s tem zavitkom, ali pa...»

«Ali pa — kaj?»

Namesto odgovora je Frost iztegnil roko proti njemu in potegnil iz žepa Brianovega telovnika nekaj bleščečega.

Žena je na pol zakričala: «Oh — moja naprsna igla! Vi tat! Ukradli ste mi jo! Torej se v vas nisem zmotila!»

Briana je oblila rdečica. «To je laž! Še nikoli nisem nič ukradel.» Obrnil se je k Frostu: «Ampak to ste spretno napravili!»

«Tu smo trije,» je rekel Ben, «mislím, da bo najbolje, če pokličemo policijo.» Položil je roko na telefon.

Brian je stisnil pesti. To je bila prevara... in vendar, če bi prišla policija, bi se mu slabo godilo. Ljudem, ki prodajajo od hiše do hiše, se preveč ne verjame. Bil je sam proti trem. Če bi povedal policiji o zavitku, ni dosti upanja, da bi mu verjela.

Ben je čakal z roko na telefonu. «Torej — sto liber ali pa arest?»

Brian je segel pod mizo ter vzel enega svojih kovčegov.

«Tole denemo torej semle,» je predlagal. Odprl je pokrov, potem pa se je hipoma vzravnal. «Ne, v tla naj se vdrem, če vzamem tale vaš prekleti trup!»

Frost se je sklonil k njemu. Hkrati je Brian čutil, kako se revolver dotika njegovega telesa. «Ne bodite blazni!» je zakričal Frost. «Če tega ne vzamete, pokličemo policijo in vas damo zapreti. Nikar ne mislite, da bo policija bolj verjela vaši besedi kakor nam trem!»

Brianu je grlo usihalo. Zasmehljaj se je in zagodrnjal: «Pokličite policijo!»

Ben je pozvonil, poklical policijo in odložil slušalko. «Pridem kmalu, če me boste potrebovali.» Ko je odšel, je vtaknil Brian roke v žep. Hipoma je ostrmel. Zakaj njegovi prsti so se dotaknili zavitka, katerega vsebina mu je bila prav

Konec na strani 284

DVOBOJ S KOBRO

Ko sem bil v Kalkuti, me je povabil moj znanec O' Kelly, uradnik indijske bombaževe družbe, naj ga spremljam za nekaj dni v Amendraleh, kjer je stanoval. To je majhna vas na bregu Ganga, kjer so velikanska močvirja s tropično mrzlico. Tam je sedež vzhodno-indijske bombaževe družbe, ki ima velikansko skladišče. Šef tega skladišča je bil moj prijatelj O' Kelly. Stanoval je v bungalovu, ki je bil pokrit z valovito pločevino in je imel več sob in verand.

Močvirje je potilo iz sebe milijone in milijone strupenih moskitov. Kaj so tu pomagale mreže zoper moskito! Na tisoče teh malih krvoločnikov se je utihotapljal v stanovanje skozi špranje pri okenskih okvirih in vratih. In posledica? Malaria in močvirna mrzlica sta zahtevali vsak dan mnogo žrtev. Kinin zjutraj, kinin opoldne, kinin zvečer — to je bila tolažba vsakemu Evropejcu.

Toda razen okriljenih mučiteljev je bilo v džungli še mnogo drugih nič manj nevarnih sovražnikov človeka. Sovražnikov, ki so zdaj pa zdaj zapustili svoja skrivališča v pustinji in obiskovali kot neljubi gostje človeška bivališča, skrivaje se pod tlemi, za omarami in posteljami — kače! Strupene kače vseh vrst, vseh velikosti, od majhne, kakor trščica velike «cap-nat» do skoraj dva metra dolge «hooded-snake», ki jih poznamo kot naočarke.

Kakor mi je pripovedoval gospod O' Kelly, so obiskale tudi njegov bungalov že večkrat take strupene kače in on se je že navadil, da je šel vselej, preden je legel, gledat po vseh kotih. Ponoči namreč kobre navadno zlezejo na postelj in se skrivajo pod odejo. Če je človek miren, ni nevarnosti; toplota človeškega telesa je kači prijetna.

«Ampak danes imam že orožje proti tem bestijam, nekaj imenitnega, kar ne stremi nobene kobre v sobi! — Halo — John, kje tičiš? Pridi, John!»

Nekaj je zašumelo na strehi verande in kmalu se je privalilo nekaj temnega, majhnega, kosmatega, srebrnosivega po stopnicah in skočilo O' Kellyju na kolena ter otiralo svoj konicasti gobček ob njegov suknjič. Sedlo je potem predenj kakor psiček in se mu ljubkovalo. Mungo!

Že večkrat sem slišal, da je ta vrsta malih indijskih opic smrtna sovražnica vseh strupenih kač: kačji strup ji niti malo ne škoduje. V Prednji Indiji je mungo ljubka domača živalca, ki zavoha in najde vsako kačo, ki se vkrade v hišo, in jo uniči. Toda tedaj sem prvič videl to pol metra dolgo živalco. Nikoli bi ne bil verjel, da se zna boriti s sovražnikom, ki je veliko večji od nje.

Kako mični so ti kodri-

Lasje bodo mehki in voljni kot svila in bodo imeli lep sijaj, če jih boste pravilno negovali. Uporabljajte

ELIDA SHAMPOO

**KAMILLOFLOR
BRUNETAFLOR**

Toda ostri zobčki in gibčni vrat male živalce so pričali o resničnosti vseh govoric. In na večer tistega dne, ko smo sedeli vsi pri mizi, je dvignil svojo glavo nenadno John, ki je ležal zraven nas na stolu, posluhnil in nemirno vihal svoj črni nos. Skočil je na tla in zlezal skozi odprta vrata v sosedno spalnico O' Kellyja.

Takoj nato smo začeli sikanje, prskanje. Vstali smo in hiteli k vratom. Velikanska naočarka je dvigala vrat in glavo z znanim znakom naočnikov, se majala zdaj na to, zdaj na ono stran — in pred njo je čepel, pripravljen na skok, mungo, ušesca je imel pritlačena h dlaki. — Zdajci je poskočil, zasadil svoje krempljčke tik za odprtim kačjim gobcem in ugriznil. — Brizgnila je kri, črna in gosta... skoraj meter in pol dolga naočarka se je hotela otresti svojega sovražnika, se premetavala, zvijala, se iznova vrgla kvišku in za-

man hlatala po mungu. Prav tako naglo, kakor jo je napadel, je mungo spet pustil naočarko, odskočil z dosega nje-nega gobca, toda z nožicami se je ujel na rep kače in se zakasnil. V trenutku se je okrenila kačja glava, strupeni, kakor šivanka ostri zobje so se zapičili ubogi živalci v tilnik. Toda že se je John prevrnil, potem se je dvignil in se zopet zagrizel kači v vrat. Dvakrat — trikrat so ostri zobčki ugriznili, da so kar pokale kosti, in že se je kobra začela zmerom bolj počasi gibati. Še nekajkrat se je zganilo valjasto telo kače — potem pa je obležalo mrtvo...

In John, mali junak, ki je pravkar dobil v telo toliko strašnega strupa, da bi usmrtil najbolj korenjaškega človeka, se je samo nekoliko otresel in že je s slastjo pil mleko, v katero smo prilili nekaj kapljic whiskeya. Za mrtvo kačo se ni menil. Njegovo delo je bilo za tisti večer končano...

LETEČE ZVEZDE

V nekaterih mesecih lahko vidimo noč za nočjo na jasnem nebu leteče zvezde, ki se pojavijo in spet naglo izginejo. To so meteorji. Te zvezde se vidijo samo nekaj sekund in včasih pušče za seboj svetlo progno, ki je vidna tudi več minut. Mnogo meteorjev je mogoče opazovati samo z daljnogledom. Nekateri so tako svetli, da žari od njih ves nebesni svod. Njih barva je različna. Večinoma so svetlobeli, nekateri rumeni, malokdaj rdeči ali zeleni.

V nekaterih časih se pojavljajo meteorji v velikanskem številu, tako da se ljudje čudijo in bojijo. Padanje meteorjev je večkrat podobno dežju, kakor je bilo to v letih 1799, 1835 itd.

Od meteorjev se razlikujejo aeroliti; to so meteorji, ki padajo na zemeljsko

površje, tako imenovani meteoriti. Zadnji velikanski meteorit, ki je padel na zemljo, je bil meteorit 30. junija 1908, ki je padel na tla v Sibiriji. Tako velik meteor pade na zemljo enkrat na več stoletij. Ta meteor je preletel v vesolju vsako sekundo približno 40 km in zdrvel na zemljo. Zaradi zračnega odpora se je razžaril tako, da je bil čisto bel in je tako svetil, da niti sončna svetloba ni mogla prekositi njegove zarje.

Preletel je 500 kilometrov po ozračju v 10 sekundah in se z neznansko silo zaril v sibirsko zemljo. To je bila eksplozija, kakršne zemlja že dolgo ni doživela. V oddaljenosti kakih 500 kilometrov je bilo videti, kako brizga v višino najmanj 20 kilometrov visok ognjen steber. Donenje so slišali 1000 kilometrov daleč. Po vaseh, ki so bile

... Glejte ...

... mojemu sodelovanju gre zasluga, da porjavi koža tako lepo in tako naglo celo tedaj, če je oblačno. Kako zdravi in močni so videti zarjaveli ljudje! Vsakdo ve, kako dobro de, če se telo preda blagodejnemu vplivu sončnih žarkov. Dobro, da poznate mene, ki Vam varujem kožo in pospešujem porjavitev.

Če se mi zaupate, je sončenje brezskrbna radost in zdrav ter okrepcujoč odmor in počitek.

oddaljene po tisoč kilometrov od kraja, kjer je padel meteor, so se tresla okna, prevračalo se je pohišstvo in videla se je jasna zarja. Izračunali so, da bi energija, ki se je razvila pri padcu meteorja, lahko vzdignila tisoč natovorjenih vlakov v višino 50 kilometrov.

Okrog mesta, kamor je padel meteor, je bilo vse na več sto tisoč hektarjev tako pokošeno, da so korenine ležale v smeri h kraju, kamor je padel meteor, stebila in debela pa v nasprotno smer, od središča navzven. Še zdaj ležijo 100- in 200letna drevesa na pobočjih gora več deset kilometrov od kraja, kjer je padel meteor na zemljo. V okrožju 10—15 kilometrov je pravo pogorišče, na katerem je zgorelo vse. Tam, kjer je meteor padel, so nastali mnogi vreli podtalne vode. Po mnenju strokovnjakov je bil sibirski me-

teor jedro majhne zvezde repatice, ki se je sukala okoli sonca; ta repatica se je strčila z zemljo in nastala je katastrofa.

Meteorje so opazovali že v davnih časih in so o njih kaj različno mislili. Največ meteorjev vidimo v mesecu avgustu, oktobru, novembru in decembru, najmanj v februarju, maju in juniju.

Navadni meteorji, ki jih vidimo v jasnih nočeh vsak dan, se gibljejo v raznih smereh in, kakor se zdi, čisto nepravilno. Nasprotno pa opazimo večkrat meteorje, ki se pojavljajo periodično (v pravih presledkih) in tvorijo cele roje v isti smeri. Ti meteorji ne spadajo k zemeljski atmosferi.

To so meteorji sončnega sestava. Skupine majhnih teles, oblaki vesolja, se nahajajo v prostoru vsemirja. Če zaide takšen oblček v okolje sončne privla-

nosti, ga sonce pritegne in potem se suče okrog sonca. Če pa zaide v okolje privlačnosti kakega planeta, ga ta pritegne k sebi. Kakor hitro pride meteor, ki ga pritegne planet k sebi, v zemeljsko ozračje, se zaradi trenja vžge in se zasveti.

Žive bakterije v meteoritih je našel leta 1933. Lipmann, profesor univerze v Berkelly (Kalifornija), in z njimi vred tudi organski dušik, ki je bil hrana bakterij. Vsi meteorji so bili kamniti, torej so bili ostanki nekdanjih nebesnih teles. Odkritje Lipmannovo je torej pokazalo, da je v vesolju življenje, in to je bilo deloma odgovor na vprašanje, ali morejo biti zvezde obljudene. Dokler ne pride novo odkritje, moramo verovati odkritjem profesorja Lipmanna.

Imenitna iznajdba (začetek na strani 281)

dobro znana. Zagotovili so se, da bi nihče ne verjel njegovi pravljici o strupu... in Marija je še zmerom čakala!

Prišla je policija. Žena je povedala svojo tožbo. Brian, rdeč kakor rak, je trmasto čakal. Ben, ki je revolver skrnil, se je vrnil. «Da, gospodje...» je rekel, «izkušal nam je tudi prodati neki strup, nekaj ga ima še pri sebi.»

Brian se je obrnil k detektivom. «Prosim, gospodje, preden kaj ukrenete, poslušajte tole!»

Brž je odprl kovčeg ter zasukal gumb.

In zaslišal se je Frostov glas: «Ne bodite blazni! Če tega ne vzamete, pokličemo policijo in vas damo zapreti. Nikar ne mislite, da bo policija bolj verjela vaši besedi kakor nam trem!»

Detektivi so resno poslušali. In Brian se je obrnil k ženi ter ji rekel z iskro veselja v glasu: «To je tista novost, o kateri sem se hotel z vami pogovoriti — domači zabeleževalec, ki ujame besede vaših otrok in govore slavnih oseb na važnih večernih prireditvah ter ponavlja vaše ukaze in telefonske razgovore. Imeniten izum! Dober aparat, kajne?»

Tone Čufar:

Žena v stiski

(Nadaljevanje.)

Zvečer je našla odprt dom. Najrajši bi se bila vrnila na cesto, a bilo je že pozno in otroka je morala položiti k počitku. V razsvetljeni kuhinji je sedel mož in se takoj dvignil, ko je vstopila. Dišal je po žganju, šlo mu je na smeh in v rokah je držal zavojček z bonboni. Nudil jih je otroku, še preden ga je Minka kam posadila.

«Prav bonbonov je lačen!» je zamrmrala.

«Otroku bonbone, tebi pa večerjo, če jo maraš!»

Pokazal je na mizo. Na razvitem papirju je bilo pol hlebčka kruha in nekaj kosov gnjati. Zmajala je z glavo in ga začudeno pogledala. Potem je odnesla otroka spat. On je stopil za njo.

«Kaj res ne maraš? Si tako sita?»

«Kar sam si privoščiš! Mi vsaj ne boš očital, da me rediš.»

«Nikar tako, nikar», jo je prijazno opominjal. Že dolgo ni bil tako domač in prisrčen, nasmejan. Malce se je zibal med vrati in se držal kakor govornik v gostilni, ko ne more pomiriti gostov, da bi jim govoril. Iztezal je kazalec in mahal z roko. «Veš, drugače bova začela odslej, če hočeš. Poboljšam se, reči hočem, oba se poboljšava. Delo dobim, vse bo drugače, vse se izboljša. Žibert ima besedo z nekim polirjem, da me vzame.»

«Prav, prav, nič ti ne bo škodilo», mu je rekla in ni razumela, zakaj je tako prisrčno zgovoren.

«Spet bomo družina, če hočeš!»

Zavzeta ga je pogledala in božala otroka, da bi brž zaspal. Ni se mogla prav domisliti, kaj bi Matevž rad. Že lep čas ni bil tak. Nekaj je skrival? Ni se jezila nanj, samo pomilovanje je občutila, ko je tako nerodno moledoval za košček družinske sreče.

«Kaj bi rad?» je vprašala, da bi izvedela kaj več.

«Kaj? Saj se samo po sebi razume. Družino hočem, red. Delal bom. Pusti pri Erženu. Otroku potrebuje očeta in mater.»

«Zdaj misliš na to! Smešno!»

«Zlepa ti povem, ne hodi več tja. Ti sama najbolj veš, zakaj tega ne maram.»

«Ne meni se zame!»

«Nalašč se bom!» je vzkipek na njene rezke besede. «To je moja dolžnost! Moja pravica! Ne boš se pajdašila s faloti! Tega ne trpim.»

Prišel je bliže, stiskal je pesti, udaril je pa ni.

«Ljudje vse vidijo in povedo», je spet govoril. «Ne dajaj se jim v zobe. Zlepa urediva, kar ni prav. Še je čas. Otroku mora imeti očeta in mater. Ne bodi mu v pohujšanje.»

Čakal je, da bo kaj rekla. Njej je pa šlo samo to po glavi, kje in kako je izvohal vse. Konec je lepe skrivnosti, konec njene tihe sreče. Zdaj se ga je bala. Kdo ve, kaj kuje, zakaj je tako prijazen. Ponoči se maščuje za prevaro. Trdovratno je molčala. Kaj naj bi tudi rekla, ko ga ni mogla uslišati, a zoperstavljeni se mu ni upala.

«Še žal ti bo!» ji je zapretel. «Na kolenih te ne bom prosil! Otroku se zahvali, da sem se toliko ponižal. Če ne gre zlepa, pojde pa zgrda. Ne boj se, ti že posvetim!»

«Ne boš me pobijal!» je bruhnila nenadno, kakor da jo že pretepa.

Matevž je pa samo nasršil obrvi in se trpko nasmehnul.

«Z vlačugo si ne bom mazal rok. Otroka mi je žal, otroka.»

«Seveda, ko si toliko trpel z njim.»

«Le čakaj, me boš že še spoznala!» je spet preteče povzdignil glas.

Šel je v kuhinjo in ga dolgo ni bilo nazaj. Minka je legla. Ko se je vrnil, je legel tudi on in se naredil, kakor da nje sploh ni v sobi. Zjutraj se je rano spravila pokoncu. Na mizi v kuhinji je bil samo še papir. Z otrokom je odšla ven, še preden je bil mož na nogah. Potem je naredila velik ovinek, da bi naletela na Jožo. Pri sestri se ni upala vprašati zanj, dasi je šla dvakrat mimo hiše, kjer je stanovala. Ko je pospravljala pri stricu, je vsak čas pogledala skozi okno. Jože dolgo ni bilo in bala se je, da bo Matevž oprezoval, pa se lahko zgodi kaj nevsčnega. Naposled je rahlo potrkal in vstopil, ne da bi čakal na njeno dovoljenje. Vajen je bil, da je takoj smuknil noter. Hotel je zakleniti vrata, pa ga je Minka prijela za roko.

«Idi! Da naju dedec ne zaloti!»

Na kratko mu je povedala, kaj je imela z možem. Domenila sta se, da se dobita zvečer pri Grilovih. Svetovala mu je, naj izgine skozi zadnja vrata na dvorišče, kar je tudi storil.

Popoldne, ko je pripravljala večerjo, se je prikazal stric dobro uro poprej kakor navadno. Zdel se ji je tako puščoben kakor še nikoli. Zaduje dneve je močno sitnari. se jezil na ženske in na svoj posel. Na povelje svojih gospodov je moral izbrati več delavk za odpust in mu je bilo nerodno. Vedel je, da bo vsaka hudo prizadeta, a ukaz je ukaz. Že tako so ga imele v želodecu, zato ga je jezilo, da mora biti grešni kozel tudi za to, česar ni kriv.

«Ali me ni nekdo iskal?» je vprašal odsekano.

Minka je odkimala. Mislila je, da ima zaradi žene kake komedije in je zato takšen. On pa je šel po vsem stanovanju in si ogledal vsak kot. Nato je sedel na otomano, se malo poigral z otrokom, nato pa iznenada strogo vprašal:

«Ali res ni bilo nikogar?»

«Zaradi vas res ne.»

«Zaradi tebe pa, kaj ne! Nič ne taji! Matevž je bil pri meni; mislim, da me ni nalagal. Ne maram, da bi me hodil nadlegovat. Vrtal me je za denar. Pa tebe je zatožil. Mojo dobroto izrabljaš. Če ti dedec ne diši, pojdi s svojim prižigačem v hosto!»

Minki ni ostalo drugega, kakor da mu je vse lepo razodela. S svojo iskrenostjo ga je naravnost prese- netila in si spet pridobila nekaj njegovega zaupanja. Sam je dobro poznal zakonsko smolo in je Minko zato laže razumel. Tako zelo ga je potolažila, da si je upala vprašati, kdaj se vrne žena. Debelo jo je pogledal, ona pa mu je namignila, da ima posebno prošnjo nanj.

«Da ti odstopim stanovanje? Potem narediš bordel! Zdaj nisi nič gledala na župnikov patent.»

«To ste mi vzeli z jezika. Zaradi stanovanja mislim, nič drugega. V kratkem mi postavijo pohištvo na cesto. Tu je pa toliko praznega.»

«Potem bo hodil dedec razgrajat in vasovalci se bodo zaganjali semkaj.»

«Ne bojte se! Jože ne bo več sem.»

«Bom videl, če boš ostala pri besedi.»

Tako ji zastran nočevanja ni ničesar obljubil, a tudi ne odrekel. Minki se je vse zadrževalo v eno samo veliko skrb, kako se bo prebila skozi križe in težave. Na tihem jo je obhajala želja, da bi šla kamorkoli drugam. Pa ni mogla nikamor, življenje jo je priklepalo na predmestje, kjer je zrasla in se pehala za nekaj malega človeške sreče.

7.

Sonce je že prijetno grelo in dajalo upanje, da bo lep pomladanski dan. Pavla je imela odprta vsa okna in si ni mogla kaj, da ne bi prepevala. Hitro je popravila sobo in površno pometla. Kuhinje se ni lotila; preoblekla je fantka, vzela denarnico in košarico, odnesla malega in potrkala pri sosedovih.

«Ali vam prinesem kaj iz mesnice?»

Kozava starka je naročila četrtilne kile mesa in vzela otroka v varstvo. Grilova ja zaklenila kuhinjo, šla k bližnjemu mesarju in naročila, kaj naj ji pripravijo. Tam je pustila košarico in se potem odpravila v oni osamljeni del predmestja, kjer je stanovala Minka. Ko je prihitela tjakaj, se je zelo zavzela.

Pred hišo je stal širok voz brez konja in na njem je bilo nekaj oprave, ki jo je dobro poznala. Blizu njega je stopical jetniški paznik. Ukazoval je kaznjencem, ki so ravno prinašali omaro iz Travnovega stanovanja. Na enem gornjih oken je slonela suha ženska in pasla oči na tem, kar se je spodaj godilo. Pavli je vzbujala več neugodja kakor pa raševinasto uniformirani ljudje. Minko je našla v sobi, ko je povezovala posteljnino in podila od sebe otroka, ki se ji je motovilil pod nogami.

«Kam naj zapišem, da si prišla?» je zaklicala veselo.

«Kam pa jaz, da se seliš? Nič ne poveš!»

Minka se je opravičila, da ni marala še s tem nadlegovati nje in Tomaža, ko imata že tako dovolj pokore z njo. Nekaj reči je spravila k stricu, kjer bo tudi lahko spala.

«Kako da te je vzel?»

«Skraja se je branil, pa sem ga le pregovorila.»

«Ali imajo že oddano?» se je pozanimala Pavla za stran stanovanja.

Minka je odkimala, češ da ne ve. Čudno se ji je zdelo, zakaj to sploh izprašuje. Sama se ne bo selila semkaj, drugih pa tudi ne oskrbuje s streho.

«Zakaj izprašuješ?»

«Škoda, da te včeraj ni bilo k nam. Morebiti bi se ne selila. Ugani, zakaj ne!»

«Za uganke ni časa!»

Kaznjenci so vsak čas kaj odnesli in je bilo treba še to in ono pripraviti. Minka je hotela vsaj površno vse očistiti, da bi ne odnašala s seboj pajčevin in prahu.

«Včeraj je imel Tomaž srečen dan! Zaradi tebe se najbolj veseli. Drugi teden že nastopiš. Pa še nekateri.»

«Joj, ali res?»

Minka je spustila posteljno slamnjačo iz rok. Na obrazu ji je zažarelo zadovoljstvo. Hvaležno je gledala Pavlo, potem je pa zgrabila otroka, ga stisnila k sebi in mu govorila, da bo zdaj tudi zanj bolje. Paznik je prišel gledat, ali bodo lahko vse naenkrat odpeljali.

«Morebiti bo za enkrat ljudem pretežko», je rekla Minka.

Kaznjencem je bilo njeno mnenje všeč, laže bi zvozili in delj časa bi se gredli na soncu. A ona se je medtem domislila, da je najboljšje, če se z vsem čimprej spravi stran, in je to tudi povedala. Da bi pa ne izzvala njihove slabe volje, jih je pogostila s slanino in kruhom. Potem jim je dala še pijače, in so z veliko vnemo opravljali svoj posel.

«Torej ne misliš ostati?» je spraševala Pavla.

«Bom že pozneje kje kaj dobila zase.»

«Kje je pa on, Matevž?»

«Najbrže pije. Samo da bi ga čim delj ne bilo sem. Razgrajal bi in si vse lastil, a je moje. Po mami imam.»

«Navsezadnje je revež.»

«Kdo pa ni!»

V stanovanje se je prizibala gospodarica. Obšla je vse kote in se namrdnila kakor grajska gospa, ko mora mimo gnojišča.

«Kdo bo počedil?» je siknila strupeno.

«Ko se povrnem, bom vse pospravila. Upam, da mi posodite metlo in škaf.»

«Da ga ne bom več videla! Drugače smo zmenjeni! Hitro vam je ušlo iz spomina, kar vam ne diši.»

«Ne vem, kaj mislite», je rekla Minka.

Gospodarica se je pa zlobno zahihitala.

«Saj sem rekla, da je splahnelo. Kaj pa dolg?»

«Zdaj že ni več veliko. V nekaj tednih vse poravnam.»

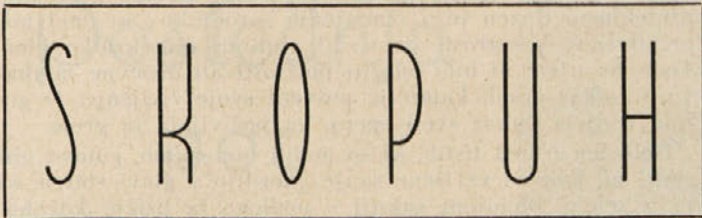
«Na besede ne dam nič! Zmeraj sta samo obljubovala. Denar na roko ali pa ostane nekaj reči tukaj.»

«V ponedeljek začnem delati in potem poplačam do zadnjega dinarja.»

«Ta je pa bosa!»

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Pred leti je pred eno izmed hiš Krožnega trga v Krakovem vsak večer posedal star, koščten mož, pa naj je bilo poletje ali zima. Zelena, obnošena suknja, podložena z lisičjo kožuhovino, ga je kolikor toliko varovala zimskega mraza, sicer pa je bila njegova obleka naravnosti siromašna. Lahko bi ga bili zamenjali za berača, ki počiva na kamnu pred hišo in čaka na vbogajme. In vendar je bil lastnik tiste hiše. Sedel je tam, da bi izsledil nekatere najemnike, ki jih nikoli ni našel doma, ker so se skrivali pred njim, a če so ga srečali kje na cesti, so se mu izognili v loku, pri čemer jim je dobro služila starčeva kratkovidnost.

Ker torej najemnikov nikoli ni mogel dobiti, da bi od njih izterjal zaostalo najemnino, je redno vsak večer stražil pred svojo hišo, dokler ni ura odbila deseto. Nato je zaklenil vrata in vzel ključ s seboj. Če torej kateri izmed dolžnikov ni bil pred deseto uro doma, se je moral odreči svoji postelji, ako se ni hotel srečati s hišnim gospodarjem. Zakaj ta je imel navado, da je zjutraj sam odklepal vrata.

To straženje pred vrati ga je tudi prepričevalo, da se ni noben tat splazil v njegovo hišo. Tega se je zelo bal zaradi tisočakov, ki jih je v vrednostnih papirjih hranil v vrečici na prsih. Poleg tega je s tem tudi nekaj prihranil, ker mu ni bilo treba žgati petroleja. To razkošje si je bil starec privoščil v prejšnjih časih, ko je veliko bral in se je celo sam nekoliko igral literata. Odkar pa mu je opešal vid, je potrošek razsvetljave popolnoma črtal iz svojega proračuna.

O njegovi varčnosti so pripovedovali smešne dogodbe. Tako na primer, da je po vsakem najemniku, ki se je izselil, preden je dovolil hišniku počediti stanovanje, najprej sam stopil vanj. Pretaknil je vse kote, iskal za pečjo in v kaminu in pograbil vse ostanke, kakor stare rokavice, cunje, vrvice, ostanke sveč, zamaške, papir in podobno. Tako je imel celo zbirko teh starin, ki jih je deloma uporabil za svojo potrebo, drugo pa je prodal. Pripovedovali so tudi, da si sam pere perilo, da zelo borno živi, pogosto le ob suhem kruhu. In ker so mu zaradi tega zobje predčasno odpovedali, tako da je težko umljivo govoril, se je po dolgem obotavljanju odločil, da si bo kupil umetno zobovje. Toda iz varčnosti si je kupil že obrabljeno.

Za svoje najemnike je bil prava šiba božja. Ako mu kateri izmed njih ni točno prvega odštel najemnino, ga je tako dolgo mučil z neprestanim opominjanjem, ga dolgočasil s potrpežljivim čakanjem pred vrati, da je ta storil vse, samo da se je znebil vsiljivega starca, ki ga je zasledoval kakor senca. Ako mu pa kdo ni mogel plačati in ni imel nič takega, kar bi se moglo zarubiti, si je dal gospod Kašpar — tako se je namreč posebež imenoval — napisati zavezno pismo, ki ga je obesil na okno vsemu svetu na ogled. Ta list je uničil šele, ako je dolžnik poravnal dolg ali če je umrl.

Nekoč se je iz njegove hiše izselila neka Francozinja, ki ni mogla plačati zaostale najmnine. Neizprosní gospodar ji ni dovolil oditi, dokler ga ni poučevala v francoščini toliko ur, da je bil dolg poravnán. Pri tem pa je še barantal pri nagradi za lekcijo in je z veliko natančnostjo presedel celo uro. Ni ji hotel darovati niti minute.

Ne vem, ali so bile te dogodbe resnične ali pa izmišljene. Toda gotovo je bilo, da mu niti največji sovražnik ni mogel očitati, da bi bil zaradi denarja, ki ga je tako zelo ljubil, kljub svojemu čudovitemu skopuštvu storil kdajkoli nepošteno dejanje. Gospod Kašpar ni bil namreč navaden skopuh, kakor ga je opisal Molière in so ga mnogi

posnemali. Gospod Kašpar ni ljubil denarja zaradi denarja. Zbiral ga je z velikim naporom in trdom, medtem ko se je odrekal mnogoteri udobnosti, da, celo mnogoteri potrebi. Toda zbiral ga ni zase. Za koga pa? — To je bila skrivnost.

V resnici, bilo je zanimivo: za koga? Starec namreč ni imel niti žene niti otrok, le oddaljeno sorodnico na Poznanjskem. Zdelo se je, da se ta sorodnica nekoliko zanima za premoženje gospoda Kašparja. Ko je bil nekoč bolan in je moral leči, se je ta ženska nenadoma prikazala s svojo hčerjo in obe sta bolnika kar obsuli z izbrano, skrbno nego. Celó izdatke sta poravnali iz lastnega žepa, ker jima gospod Kašpar v svojem skopuštvu ni dovolil delati stroškov. Pitali sta ga z izbranimi jedmi, kakršnih prej še nikoli ni videl, niti kdaj povohal, in to vse v upanju, da se ju bo spomnil v oporoki. Hčerka, brhka rjavolaska z drobno glavico, ki pa je bila polna zvitosti, se je na vse načine potrudila, da bi bolniku dokazala svoja najnežnejša čustva, dasi ga je videla prvokrat v življenju. Zdelo se je, da ona trpi zaradi njegove bolezni bolj kakor on. In medtem ko si je svoje lepe oči brisala z robcem iz batista, je ponovila več ko enkrat, da bi njegove smrti ne preživela.

V resnici pa se gospodu Kašparju ni kar nič mudilo na oni svet. Morda prav iz sočutja do mlade sorodnice. Bolezen se je vlekla in ni izčrpala le denarnice obeh žensk, ampak tudi njuno potrpežljivost. In ko jima je nekega dne dal bolnik čisto jasno razumeti, da si zaman delata stroške, ki jima jih ne bo nihče povrnil, sta naglo pobrali šila in kopita ter se odpeljali brez slovesa.

Tako je ostala zadeva oporoke nerazjasnjena. To je bila Kašparjeva skrivnost.

Toda čim bolj se je staral, tem težje mu je bilo molčati. Včasih je to in ono izdal svojim znancem. Med njimi sem bil tudi jaz. Seznanila sva se bila na čudovit način.

Neki moj kolega je stanoval v Kašparjevi hiši. Bil je filolog. Kakemu juristu na primer bi gospod Kašpar za vse zaklade sveta ne bil oddal stanovanja v svoji hiši. To fakulteto je temeljito sovražil, odkar je bil izgubil neko pravdo, ki se je vlekla šest let, četudi je bila stvar, kakor se je sam izražal, prozorna ko steklo. Nasprotno pa je cenil filozofe, tehnike in medicinece, zakaj ti niso jedli nezasluzenega kruha, kakor se je izražal, ampak so bili za človeštvo v resnici koristni.

Zaradi tega je moj kolega užival naklonjenost pri gospodu Kašparju, ki se je prikazal pri njem šele drugega ali tretjega v mesecu, da je pobral najemnino.

Nekega dne, kmalu po prvem, me je moj kolega naprosil, naj mu za nekaj dni odstopim sobo in medtem bivam v njegovi, ker se je pripravljaj za izpit in se mu je zdela moja soba mirnejša. Vzel sem torej svoje papirje in nekaj knjig pod pazduho, sveženj perila in pipo v roko in se preselil. Takoj prvo noč sem opazil, da je soba mojega tovariša dosti mirnejša od moje, in sem bil nemalo začuden nad muhami svojega prijatelja.

Šele drugo jutro se mi je razrešila uganka. Spal sem še, ko je nekdo potrkal na moja vrata. Ker nisem imel navade, da bi se zaklepal, sem zaklical samo: Naprej! — in dvignil glavo, da vidim, kdo je rani gost mojega kolega.

Vrata so se previdno odprla in prikazal se je najprej ukrivljen nos s kapljico mleka na konici, katero bi kak pesnik lahko primerjal z biserom. Za nosom je sledilo golo čelo, obdano od sivih, razmršenih las, od številnih gubic obdane, brljave, vlažne oči, ki so bile podobne čebulicam, nato ozka bradica iz peščice redkih kocin.

Izsušeni, koščeni obraz je spominjal na izrezljane gotske sohe. V njem je bilo nekaj mefistovske zvitosti, omiljene z naivnim nasmehom. Žilnati ozki vrat je molel iz velikega ovratnika kožuhovinaste spalne halje, tako da je bil podoban z glavo migajočim kitajskim figuricam.

«To se razume, dobro jutro!» je starec vzkliknil, ko je vstopil. «Vi ste pa zgodnji ptiček, gospod dijak. Včeraj sem bil tu ob šestih, a vas nisem več našel, predvčerajšnjim tudi ne. To je lepo, to mi ugaja. Kdor zgodaj vstaja, mu kruha ostaja. To se razume. Aurora musis amica.»

«Š kom mi je čast?» sem ga vprašal, da bi mu pojasnil zmoto glede svoje osebe.

«Vi ste šaljivec, gospod dijak! Kaj? Vi me ne poznate? To se razume, jaz sem gospodar hiše in bi rad imel najemnico. Bil sem že tukaj.»

Tedaj mi je bilo jasno, zakaj je mojemu kolegu postala soba nenadoma tako neprikladna.

«Toda, dragi gospod, jaz nikakor nisem vaš najemnik; moj kolega mi je le za nekaj dni odstopil svojo sobo.»

«Kaj pa ste prav za prav?»

«Pisatelj tako rekoč.»

«Torej peresnik! Bravo! To se razume, da, izvrstno! Vedeti morate namreč, da sem nekoč tudi jaz pisateljval, celo nekaj natisnil. In kakšne vrste pisatelj ste? Demokratičen? Jaz sem namreč najčistejši demokrat, to se razume. Ako bi mogel tudi danes še sukati pero, no, no!... Danes bi bil potreben Herkul. Toda kje naj dandanes iščemo Herkule? Čez sto let morda ali še pozneje jih bo morebiti cela legija?»

Bil sem prepričan, da se starcu meša, toda pozneje, ko sva se podrobneje seznanila, sem izvedel, da legija Herkulov ni utvara, ampak je imela realno podlago in je bila v ozki zvezi z vnetim zbiranjem denarja, ki mu je starec posvetil vse svoje življenje, ne da bi si privoščil najpotrebnejše. Takole mi je obrazložil svoje misli:

«Ko bi imel sina, bi ne bil morda nič prida. Zapravljevec bi bil in bi zaluskal, kar sem si s tolikšnim trudom prihranil. Torej sem zadevo bolje uredil. S temi tisočaki, ki sem si jih prihranil, bom ustanovil eno ali dve štipendiji, kolikor bo pač denarja. In vsako leto bo po en filozof ali medicinec ali tehnik dobil podporo. Tako moje premoženje ne bo v dobro samo enemu, ampak mnogim. Pri tem ne bo nikakega tveganja, zakaj med sto štipendisti bo vsaj nekaj Herkulov, ki bodo resnično koristili deželi in narodu. To se razume, dragi gospod, da ni zame majhno zadoščenje, ako vem, da se bo še po moji smrti, po toliko in toliko letih, lahko kdo s pomočjo mojega denarja izobrazil v velikega človeka in da bo ta «nekdo» potem delal zame in za druge in ustvaril veliko več, kakor bi bilo v moji moči. No kaj? Ne res, gospod, za tako legijo bojevnikov se že izplača zbirati, ... Ako pomislim na to, kaj bom za svoj denar lahko nekoč napravil, se mi zdi škoda vsake kaplje mleka, vsakega krajcarja, ki bi ga zase porabil. Kaj bi ne bila prava škoda izdajati denar, da bi popravljal tak pokvarjen stroj, kakor sem jaz.»

Misel na legijo Herkulov mu je bila nenavadno pri sreč. Visel je na nji zvesto in vztrajno. To je bila morda njegova edina ljubezen v življenju.

Od njegovih znancev sem večkrat slišal namigavanja na neko nesrečno ljubezen, ki naj bi jo bil doživel v mladosti. Potem so spet pripovedovali o njegovih galantnih dogodivščinah na dvoru nekega magnata, od koder je potem baje nenadoma izginil v spremstvu svojega sluga, pretrgal stike s svetom in živel v gozdu, v koloniji, ki jo je sam ustanovil in ki je dala podlago njegovemu premoženju.

Japonska modrost

Užitek je vir muk, muke so vir užitka.

Ženska, ki ni ljubosumna, je kakor žoga, ki ne skače.

Čakati na srečo je skoraj isto kakor čakati na smrt.

Kakšen si, to vprašaj druge.

Tudi čez plitev potok hodi tako oprezno kakor čez globoko reko.

Pri vseh rečeh se da pomagati, samo pri smrti ne.

Edino slikarji in advokati znajo iz bele reči narediti črno.

Pri vsakem pripovedovanju verjemi samo polovico.

Namestu da eno stvar desetkrat bereš, jo rajši enkrat prepiši.

Kdor rad pije, ne pozna škodljivosti vina. Kdor ne pije, ne pozna dobrote vina.

To so pripovedovali drugi. Od njega pa nisem nič izvedel o tej dobi njegovega življenja, ker ni rad govoril o preteklosti. Razen prej omenjenih sorodnikov ni imel niti prijateljev. V starosti je postal gluhi in zelo kratkoviden. Toda na njem ni bilo opaziti potrnosti ali duševne mlahavosti, zakaj misel, kateri je posvetil svoje življenje, je gorela v njem kakor sveti ogenj, ga poživiljala in grela.

Nobeden izmed tistih, ki so hodili tam mimo, gotovo niti slutil ni, kakšne vzvišene sanje gnezdiijo v glavi starca, ki je v zeleni, obnošeni suknji s podlogo iz lisičje kožuho-vine sedel na svojem kamnu. Vselej, kadar se je z roko dotaknil svežnja vrednostnih papirjev, ki jih je nosil na prsih, ga je prešinil cel tok plemenitih nagibov, ki so mu prebudili privide tistega, kar bo nekoč. Pogovor z bodočnostjo je bila vsa vsebina njegovega življenja. Navdajala ga je s čustvom sreče. Noben telesni užitek bi mu ne mogel nuditi tolikšne sreče.

Zato se je slabo hranil in jedel le toliko, da ni umrl od lakote. Spal je na trdi slamnjači, v kateri bog ve koliko časa ni bila premenjana slama. V njegovem stanovanju je bilo le najpotrebnejše, in še to v slabem stanju. Njegovo edino razkošje je bila zbirka knjig iz filozofije in politične vede ter portret Staszycza, izrezan iz starega časnika.

Nekaj let pred smrtjo se je dal zapeljati k nečuvnemu potrošku. Odšel je v kopalnico. To pa je storil predvsem zato, ker si je hotel spet pridobiti izgubljeno zdravje, da bi potem lažje večal svoje premoženje. Toda ko zaželenega izboljšanja ni bilo, se je odpovedal vsakemu nadaljnjemu izdatku in je vdano čakal konca.

Še v zadnjih trenutkih ga je zdravnik tako rekoč prisilil, da si je kupil steklenico vina za tri goldinarje. Zdravnik je sam vzel denar iz starčeve denarnice in poslal po pijačo. Ko je umrl, so dobili isto steklenico ob njegovi postelji, a v nji je bila neka kislja tekočina, bolj podobna kisu kakor vinu. Izkazalo se je, da je gospod Kašpar takoj po zdravnikovem odhodu poslal drago vino nazaj in si je dal v enaki steklenici prinesiti najcenejšega. Zdravnika je hotel prevariti, ker se mu je zdelo škoda denarja, ki je bil določen za bodočnost in kateremu je bil rajni samo za varuha.

Za svoj pogreb je določil zelo pičlo vsoto. Ukazal je, naj ga oblečejo v najslabšo obleko, zakaj boljše je bil zapustil slugi, ki mu je stregel v boleznih.

Šel sem ga kropiti. Počival je v preprosti krsti, ki so jo bili postavili na dve stolici. Sluga je prižgal dve sveči in mu stisnil križ v roke. Nad njegovo glavo je visel Staszyczev portret.

Pomanjkanje okraskov, s katerimi ponavadi krasijo vsako žrtev smrti, je delalo mučen vtis. Ni bilo katafalka niti cvetic na krsti niti črne preproge na oknu...

In vendar se je zdelo, da se obraz pokojnika, ki ga je obsevalo sonce, v tistem trenutku smehlja. Morda so ga obletavale tiste sanje o bodočnosti, s katerimi se je pogreznil v večno spanje.

Ali se bodo te sanje o legiji Herkulov kdaj izpolnile, je težko prerokovati. Toda starec je trdno veroval vanje, zato so njegove poteze še v smrti izražale radostno zadovoljstvo.

Prevedel France Bevk.

Včerajšnji dan je minuli današnji.

Previsoka drevesa vihar kaj lahko zlomi.

So desetletni starci in stoletni otroci.

Enkrat videti je boljše ko stokrat slišati.

Človek živi samo eno dobo, ime lahko živi večnost.

Pri prvem kozarcu pije človek vino. Pri drugem vino pije vino. Pri tretjem pije vino človeka.

Navad se ne učimo, te pridejo same.

Očem zaljubljenca so brazgotine po kozah jamice smehlja.

Voda je čudna. Če jo pije krava, naredi iz nje mleko. Ako jo pije kača, naredi iz nje strup.

Vprav ljudem, ki jih imamo najrajši, ne smemo zaupati svojih tajnosti.

Poslednja pot

Takole gredo nekateri svojo zadnjo pot. Ne, ne samo nekateri, — mnogo jih je. Pričujejoča slika je simbol naše dobe, je pretresljiva priča tihih in skrivnih žaloiger, ki se odigravajo v območju vojaških zaporov. Svet je poln mrzličnega oboroževanja, snovanja in pripravljanja za morebitni veliki spopad. Gradijo se velikanske utrdbe, tovarne orožja so v obratu noč in dan. Mreže proizvodvalne službe so razpletene po vsem svetu. Vohunstvu se danes ne vdajajo samo hladni, mračni, zagonetni tipi, ki so se sami izobčili iz človeške družbe, marveč velja proizvodvalna služba za največje junaštvo v miru, junaštvo, ki ne prinaša slave, marveč samo uspeh v prid svoji državi ali pa smrt v tuji zemlji.

Med Angleži je visoko razvit čut za skrivno službo domovini. Po vsem svetu so razkropljeni nešteti mladi, pogumni prostovoljci, ki tovegajo vse, da razkri-vajo skrivnosti drugih držav in da stalno obveščajo svojo domovino. Po angleškem zgledu ravnajo tudi druge države, ki razpošiljajo po svetu sposobne čast-nike ali prostovoljce. Nasproti pogumu, ki tovega vse, da razkrinka sovražnika, ne pozna vojaška pravica nobene dr-

žave posebnega usmiljenja. In kadar mora tak mlad človek nastopiti svojo poslednjo pot, ga menda vendarle pretresejo zadnje misli na domovino in na svojce. Mnogi stopijo samozavestno in pogumno pred puške. So pa vmes tudi ljudje, ki ne čutijo krivde in jim je hudo oditi sredi polnega življenja s

sveta. Enega takih prizorov kaže naša slika. Je prav vseeno, kdo je neznan obsojenec, in tudi ni važno, katere države uniformo nosijo vojščaki. Slika nam predstavlja eno izmed posebno dramatičnih poglavij velike, zgodovinske povesti, ki jo piše dandanašnja doba.

Willy Werner:

BRAT KLIČE

Kar sem takrat doživel, se mi je vtisnilo globoko v spomin. Zgodilo se je sredi vojne na enem izmed najbolj strašnih bojnih odsekov. Umirajoč Francoz mi je rekel «brata», in okoliščine, v katerih sem to doživel, so me rešile smrti...

Med bitko pri Verdunu spomladi 1916 sem ležal nekega dne na griču pri Vauxu v lijasti jami, ki jo je izkopala granata. Ah, to je bil krvav kos zemlje! V jutranjem somraku so nas Francozi po strašnem topovskem ognju vrgli s tega grička. Toda opoldne smo bili zopet mi na njem. Mrtveci in tudi posamezni ranjenci so ležali naokrog. Artilerija je streljala brez prestanka. Trudil sem se, da bi si v steno jame izkopal majhno luknjo, v kateri bi bil varnejši pred drobci izstrelkov. Toda ni se mi posrečilo. Prenehal sem grebsti, ko sem zadela na krvave cunje. Slekkel sem plašč in ga položil zraven sebe. Tako sem čepel v jami in pogledal zdaj pa zdaj oprezno čez kritje, da bi ostal v zvezi s svojo četo, ki je bila porazdeljena na griču. Bilo je pozno popoldne.

Med dvema treskoma granate sem nenadno začul levo od sebe krik človeka. Pustil sem plašč na tleh in sem se previdno plazil v tisto smer, od koder je prišel krik. In kmalu sem našel v majhni kotanji francoskega vojaka, ki je le še z glavo, rameni in rokami molel iz zemlje. Ležal je pač kakor jaz v jami od granate in ni mogel nikamor, ker je bil ranjen. Morda je bil prej tudi v nezavesti. Granata, ki se je razletela za njim, ga je tako stlačila v zemljo, da je bil skoraj cel zasut. Njegova ploščata jeklena čelada

je ležala zraven njega. Bil je mlad človek, morda dvajsetih let. Šop črnih las mu je visel čez čelo. Iz mladostnega obraza in rjavih oči je govorila neskončna bolečina. Ta izraz mi je bil strahovito znan. Pozneje sem se domislil, da me je pač spomnil na Kristove slike italijanskih mojstrov, iz katerih govori trpljenje in bolelost vsega človeštva.

Počeni sem k njemu in začel okrog njegovega gornjega trupa odgrebati prst. Zdaj pa zdaj, kadar je udaril izstrellek v bližino, sem moral svoje delo prekiniti in leči. Večkrat naju je zasula toča prsti in glinastih kep, ranjen pa nisem bil. Ko sem mu prsi nekoliko odgrebel, sem klečal pred njim, položil njegove roke okrog svojega vrata, ga prijel pod pazduho in ga hotel potegniti iz zemlje. Zdajci sem začutil, da so mu rebra na desni strani stlačena. In niže spodaj je moral imeti odprte rane, zakaj prst je bila prepojena s krvjo. Nisem ga mogel potegniti iz zemlje. Ves sem bil obupan. Njegova desna roka je zdrsnila z moje rame, in zdaj je revež naslonil lice nanjo. Čisto razločno mi je izgovoril besedo «frère» («brat»). Vzravnil sem ga in sem videl, da umira. Previdno sem naslonil gornji del njegovega telesa in zadaj za glavo sem naredil izdolbino, da bi bolje ležal. Potem sem mu pogladil lase s čela in mu zaprl oči kakor bratu. Zakaj s svojo dobro besedo se je dotaknil strune, katera nas vse veže. Še malo sem ostal žalosten pri njem, potem pa sem se plazil spet nazaj, od koder sem prilezel. Hotel sem v svojo jamo, kjer je moral še ležati moj plašč. Plašč sam po sebi se mi ni zdel po-

sežno važen, saj smo imeli več plaščev kakor kruha — in ležalo jih je tam le premnogo, ki plašča niso več potrebovali. Toda v plaščevem žepu sem imel lepo knjigo, ki sem jo čital.

In zdaj nisem več našel ne tiste luknje ne plašča. Videl sem samo velikanski nov lijak. Medtem je morala udariti sem ali težka mina ali pa enaindvajsetcentimetrski granata.

Občepel sem v eni izmed sosednih lukenj.

Začelo se je mračiti.

Streljanje je utihnilo.

Bila je tako nenavadna tišina! In tako čudno mi je bilo pri srcu, kakor da je pravkar šel ljubi Bog čez ta krvavi grič...

Premišljal sem, da bi bil s svojim plaščem in s svojo knjigo vred izginil, ko bi me ne bil poklical moj francoski brat.

John Galsworthy:

Mrtvec

Spomladi leta 1950. je sedel neki odvetnik s svojim prijateljem pri kozarcu vina in pri orelih. Tedaj je odvetnik pripovedoval: «Ko sem nedavno brskal po spisih svojega očeta, sem našel ta izrezek iz nekega časnika. Datiran je z decembrom leta 19... Čudovit dokument. Ako hočeš, ti ga preberem.»

«Prosim», je dejal prijatelj.

Odvetnik je bral:

— Pred londonskim policijskim sodiščem je včeraj vzbudil pozornost revno oblečen, toda na videz spodoben mož, ko je prosil sodnika za neki svet. Razgovor podajamo dobesedno:

«Ali smem Vaši milosti postaviti nekaj vprašanj?»

«Ako bom mogel odgovoriti.»

«Rad bi vedel, ali živim.»

«Ne delajte slabih dovtipov.»

«Mislim čisto resno, Vaša milost. Vse odvisi od tega, da to vem. Po poklicu sem kovač.»

«Ali ste pri pameti?»

«Pri zdravi pameti, Vaša milost.»

«Kako naj si torej razlagam, da mi dajete tako vprašanje?»

«Brezposeln sem, Vaša milost.»

«V kakšni zvezi je to z vašim vprašanjem?»

«Dovolite, Vaša milost, da vam razjasnim. Že dva meseca sem brezposeln brez svoje krivde. Gotovo ste že slišali, da jih je na stotine in na tisoče v mojem položaju.»

«Prav. Dalje!»

«Vpisan nisem v nobeno organizacijo; vi vendar veste, da moj stan ni organiziran.»

«Da, da.»

«Vaša milost, že tri tedne sem brez vsakih sredstev. Stori sem vse, kar je bilo v moji moči, da bi dobil delo, a vse zaman.»

«Ali ste se zatekli k podpornemu društvu svojega okraja?»

«Da, Vaša milost, toda to ne more več dajati nadaljnjih podpora.»

«Pri domači cerkveni oblasti ste tudi že bili?»

«Da, Vaša milost, in tudi pri župniku.»

«Kaj nimate sorodnikov ali prijateljev, da bi vam pomagali?»

«Polovica jih je prav v takem položaju kakor jaz, Vaša milost, druge sem pa že pošteno oskubil.»

«Kaj ste — — —?»

«Pošteno oskubil — pobral sem jim vse, kar lahko pogrješajo.»

«Ali imate ženo in otroke?»

«Ne, Vaša milost, prav to je zapreka. Povsod sem zaradi tega zadnji na vrsti.»

«Seveda, seveda — toda končno imamo tudi skrbstvo za one, ki so brez strehe; vi imate pravico...»

«Vaša milost, bil sem že v dveh teh domov, toda včeraj so nas dvanajst odslovili zaradi pomanjkanja prostora. Vaša milost, jaz sem lačen; ali imam pravico do dela?»

«Samo v ubožnici.»

«Saj sem vam že povedal, sir, da sem bil sinoči odslovljen. Ali ne morem nikogar prisiliti, da mi da delo?»

«Težko.»

«Vaša milost, jaz sem hudo lačen. Ali mi dovolite beračiti?»

«Ne, ne, tega ne morem storiti; dobro veste, da to ne gre.»

«Morda smem krasti, Vaša milost?»

«No, no! Vi nam samo čas kradete.»

«Toda, Vaša milost, meni gre zares. Jaz dobesedno ginem od lakote, častna beseda! Ali mi dovolite, da prodam jopič ali hlače?» Prosilec je odpel jopič in pokazal gole prsi. «Sicer nimam ničesar...»

«Vi ne smete hoditi nespodobno oblečeni okrog. Kršenja zakonov ne smem dovoliti.»

«Ali lahko dobim vsaj dovoljenje, da spim na prostem, ne da bi me zaprli zaradi potepuštva?»

«Enkrat za vselej: tega vam ne morem dovoliti.»

«Kaj naj tedaj storim, sir? Govorim resnico. Nočem kršiti zakonov. Ali mi lahko poveste, kakò naj živim brez hrane?»

«To bi tudi sam rad vedel.»

«Potem, sir, vas moram vprašati: ali po zakonu sploh še živim?»

«Dragi moj, to je vprašanje, na katero vam ne znam odgovoriti. Za postavbo, se zdi, živite le tedaj, ako jo prekršite; toda tega menda ne boste storili. Res se mi smilite; lahko dobite en šiling iz nabiralnika... Naslednja stran-ka!»

Odvetnik je utihnil.

«Da,» je rekel njegov prijatelj, «to je zelo zanimivo. V resnici zelo čudovito. Nenavadne razmere so bile takrat.»

Prevedel France Bevk.

Pozabljena telefonska številka

Tisti večer je Gérard urejeval svoje papirje. Na stari ovojki je našel s svinčnikom zapisano telefonsko številko: Auteuil 912-00.

«To je neumna navada», je rekel sam pri sebi, «da človek ne napiše zraven telefonske številke tudi imena!»

Že je hotel vreči ovojko v koš, pa se je na nekaj spomnil.

Premišljal je, kdo se je neki kdaj oglasil na to številko. Toda zaman. Njegovi prijatelji in znanci so imeli druge številke. Nasmehnil se je torej in poklical to številko. Dolgo je v aparatu samo zvonilo. Gérard je že hotel položiti slušalo, ko se je slednjič javil žalosten, resen ženski glas:

«Halo, kaj želite?»

«Prosim, ali je tam Auteuil 912-00?»

«Da. Kdo je pri telefonu?»

«Oprostite, gospa, ker vas nadlegujem. Toda pravkar sem našel v svojih papirjih vašo telefonsko številko in ne vem več, zakaj sem si jo zapisal; niti ne vem za vaše ime...»

«Preden vam povem svoje ime, bi rada vedela vaše. Ne morem vam vendar dati informacije, ako ne vem, kdo ste...»

«Bojim se, da vam to ne bo nič povedalo... Ampak ker sem že začel, vam povem, kako se pišem... Jaz sem... Gérard Marcy.»

Nastala je tišina.

«Halo, halo», se je spet oglasil Gérard, «ne odlagajte slušal!»

«Saj ga ne,» je odgovoril glas. «Poslušam vas... Gérard Marcy... To je čudno!»

«Zakaj? ... In zdaj bi mi vi morali povedati svoje ime.»

«Ako bi vam ga povedala, bi vi ne vedeli dosti več... Zakaj tudi če ste ga kdaj slišali, ste ga gotovo pozabili, toda to nič ne de! Poskusim vas spomniti na svoj obraz, svojo postavo, svojo osebo... Da. Poznava se. Ampak dolgo je že, ko sva se srečala... Ne upam si povedati, koliko let... Takrat sem imela obleko z velikimi pestrimi cveti... in, če se prav spominjam, z veliko modro papigo... Bilo je poleti... Neki najin skupen znanec naju je predstavil v elegantnem baru... Lepo je bilo, vse s soncem zalito. Vsi so že odšli na deželo. Tudi tisti znanec se je kmalu odpeljal, in midva sva ostala tako rekoč sama v Parizu. Rekli ste mi:

«To je neumno, da nimava kaj delati... Kaj ko bi se kam peljala? Da, kar tako, brez cilja, kamor koli... Ne poznava se. Bova vsaj drug drugega spoznala v neznanih krajih...»

Zasmeljali ste se. Vaš voz je stal pred vrati bara. Vstopila sva. Zaklicala sem:

«Ampak to je nesmisel tako potovati... brez vsake prtljage?»

Tisti hip je šla mimo cvetličarica s polnim naročjem nageljnov. Kupili ste mi velikanski šopek, mi ga položili v naročje in rekli:

«Tole je vaša prtljaga!»

To je bila vožnja! Krenili ste k morju.

Zvečer sva bila na Gori sv. Mihaela. Hotel je stal na starih okopih, in iz svoje sobe sem videla skozi odprto okno neizmerne zlate peščine... Ne, tega se gotovo ne spominjate. Drugače bi mi rekli ime tistega hotela in me spomnili na one nepozabne večere, ki sva jih drug zraven drugega preživela v mesečini.

Toda sanje so minile. V Parizu ste me peljali na moj dom. «Dajte mi svojo telefonsko številko», ste mi rekli, «pokličem vas jutri.»

«Auteuil 912-00,» sem odgovorila. In zapisali ste si jo na ovojko, ki ste jo imeli slučajno v žepu, na ovojko, katero ste zdaj našli.

Drugi dan sem čakala... Čakala sem tudi še naslednji dan... in še dolgo potem. Nikoli me niste poklicali, toda jaz sem si ohranila na najino vožnjo takšen spomin in sem gojila takšne nade, da sem vse, kar mi je takrat ponujalo življenje, brez usmiljenja odklanjala in odbijala... In tako sem večkrat zbežala mimo sreče... in življenje je teklo dalje... Ne poskušajte, mojega naslova ne boste našli. Nocoj odpotujem za dolgo, morda za zmeraj... Ne poznali bi me!... Moj glas? Mislite, da ste ga že kdaj slišali? To je glas mnogih drugih žensk, ki so vas ljubile... Zbogom, Gérard! Bodite srečni! Vem, da zdaj ne boste name več pozabili, ker sem postala nedosegljiva. Tudi v vas bi hotela iz maščevanja zbuditi kes ali vsaj očitke... Ampak kako?... Ah, že vem; ne povem vam svojega pravega imena, temveč ime, s katerim ste me klicali v tistih nekaj dneh. Morda se ga boste spomnili, saj ste si ga sami izmislili... Pravili ste mi — ker sem bila baje podobna tej zveri — Tigrica!»

V Gérardovih možganih se je zabliskalo: Tigrica! Spomnil se je na tisto čarobno srečanje! Že drugi dan se je hotel z njo sestati, toda telefonska številka se je izgubila iz njegovega žepa...

«Halo, halo! Tigrica! Tigrica!»

Oddaljeni glas je utihnil. Gérard je še nekajkrat zavrtel zapisano številko. Zvonček je brnel neutrudljivo...

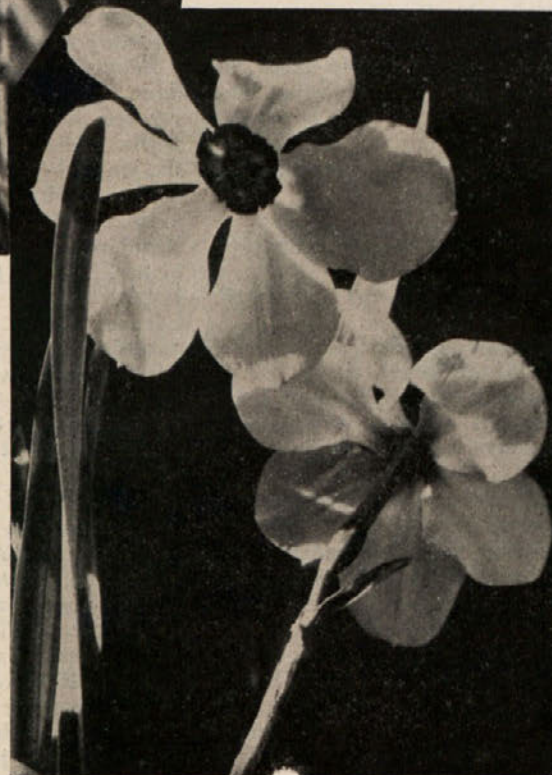
Žalostno se je zgrudil Gérard v naslanjač in je zagledal v zrcalu svoj obraz, obraz starajočega se moža z osivelimi sencami. Mislil si je, da je morda boljše, ako si ohrani davni privid nepokvarjen v srcu in ne poskusi, da bi ga nadomestil z današnjo resničnostjo.

In počasi je raztrgal ovojko, na katero si je bil nekoč zapisal številko... tako pozno najdeno.

zdi, da vam kakor ljubko dekletce kima v pozdrav. V rajski samoti planinskega kraljestva je planika kakor čudežno drobno bitje, ki je čvrsto navzlic skoposti sivih skal in ki bo sahnilo in bledele, če ga presadimo k sebi v nižave. Brez planik bi bile naše planine puste in prazne, s planikami pa so nam posebno drage in večno vabljive.

PLANINSKO CVETJE NAS VABI

Ali ste bili letošnjo pomlad na Golici? Ne? To seveda ni nič čudnega: deževje vas je oviralo. To preklicano večno rosenje izpod nizkih oblakov nam je res že vsem presedalo. Vsako nedeljo st človek želi nekoliko oddiha v prirodi, ki nam nudi toliko lepote, kakor le v malokateri drugi deželi, pa še za te užitke smo bili letošnjo pomlad neusmiljeno prikrajšani. Upajmo, da nam bo zato poletje bolj naklonjeno.

Če že ne moremo več občudovati krasnih belih cvetočih ponjav, stkanih iz samih narcis na pobočjih Golice, in če že ne moremo več uživati vonja prežlahtne blagajke, nam je v poletju še vedno na izbiro mnogo dragocenega cvetja, ki se bohoti v naši prirodi. Treba se je samo povzpeti nekoliko višje med skalovje, pa nas bodo med sivimi skalami prijazno občudovale srebrnodlake očnice ali planike. Čudno lep doživljaj je srečanje s samotno planiko. Kakor da se je vzpela iz same žive skale, se na dolgem peclju rahlo niha v planinskem vetrcu in se razgleduje daleč naokrog. Ko jo ogledujete, se vam

Skrivnostna cvetlica orhideja

Kaj bi bilo človeštvo brez deklet, kaj bi bil svet brez cvetja! — je vzdihnil pesnik. In če si je zamislil najlepše dekle, je sanjal o vilinskem bitju; če pa si je izbiral najlepše cvetje, je v domišljiji iskal orhideje, ki cveto in dehtijo po daljnih pragozdih.

Orhideja je že od pradavnih časov najskrivnostnejša in najdražja cvetlica. Od nekdanj so narodi verovali, da krije v sebi posebno skrivnost, in je dolgo niso znali pravilno gojiti. Zdaj je njena skrivnost odkrita, in orhideje so desetkrat cenejše in desetkrat pristopnejše ljubiteljem krasnega cvetja. S tem pa seveda še ni rečeno, da je orhideja vsakomur na ponujo. Redke vrste orhidej

veljajo na cvetličnih borzah v Londonu in Amsterdamu še vedno 80.000 do 100.000 dinarjev.

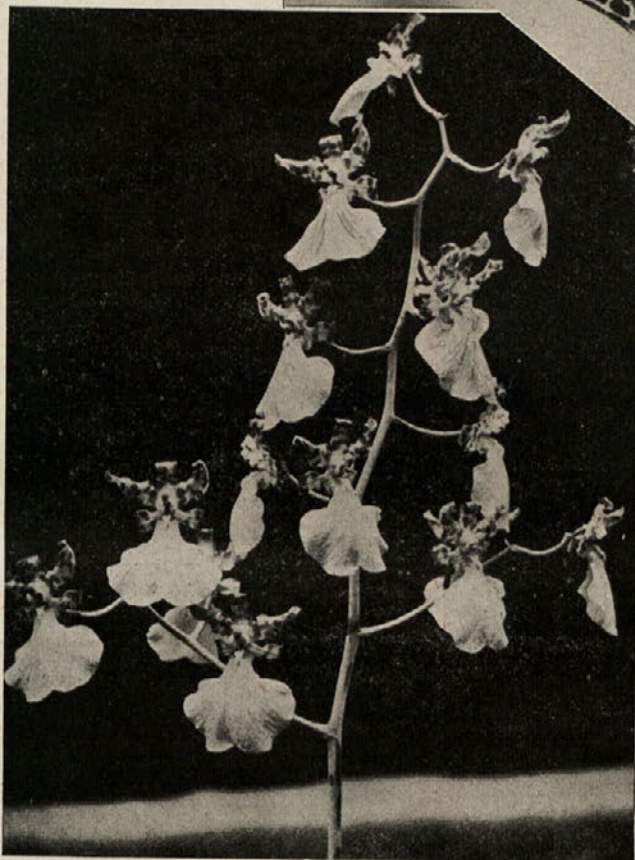
Včasih so poznali le malo vrst orhidej. A kar so jih poznali, je njih lepota vsakogar tako očarala, da je pri marsikaterem narodu postala orhideja simbol božanstva in najskrivnejših in najlepših ugank. Ko so prišli španski menihi v Južno Ameriko z ognjem in mečem izvrševati svoje poslanstvo, so sprevidele, da so ondotni naseljenci jeli častiti orhideje s tem, da so jim dajali najlepša imena, draga vsemu krščanstvu. Kot dragocena darila so jih z zlatom vred, ki so ga pobrali iz porušenih svetišč Inkov, pošiljali z izrazi najgloblje oda-

nosti španskemu dvoru v Madrid in svetemu očetu v Vatikan...

Dandanes poznamo nad 2000 vrst orhidej, še zmeraj pa hodijo lovci in raziskovalci iskat novih vrst po tropskem pragozdovju Srednje in Južne Amerike. Vsaka novoodkrita vrsta zbudi velikansko pozornost v svetovnem krogu botanikov in ljubiteljev cvetja. Vonj orhideje je mameč in prečudno je svojstvo nekaterih vrst, da dehtijo kakor druge znane rože. Tako na primer si je orhideja *Bletia Campanulata* prilastila vonj šmarnice in jasmina. *Coelogyne asperata* diši kakor grenki mandeljni. *Epidendron aniatum* ima janežev vonj. *Epidendron varicosum* pa se prikupi človeku z milim vonjem vijolice. So pa še drugačne orhideje, ki imajo čisto svoje

Dve vrsti čudovito vzgojenih orhidej. Na večji sliki so cvetovi podobni najlepšim metuljem. Manjša slika pa nam vzbuja spomin na kadriljo deklet iz polpretekle dobe.

izbrano dehteče. Kljub temu, da jim je odvzeta skrivnost, s katero so svoj čas mamile cele narode in spravile v pogubo marsikaterega pogumnega raziskovalca, jim je še vedno ohranjen svojstven čar, po katerem imenujemo orhideje sfinge med rožami.

Seveda so orhideje zašle že davno v poezijo. Celo v slovenščini imamo v čast orhidejam naslednje stihe, značilne za moderno dekadanso, ki se je na začetku tega stoletja uveljavila tudi pri nas:

In orhideje rad imam,
njihove vitke talje,
njih fini sen, pikanten ten
in — no, in tako dalje...

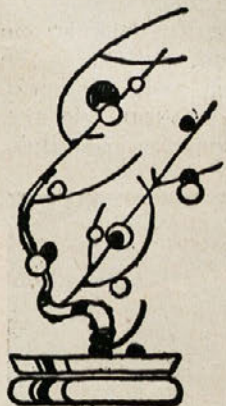
Tako je bilo z orhidejo simbolizirano moderno ženstvo. Zato tudi dandanes ne bo nobena dama užaljena, če ji poklonite orhideje. Treba je samo nekoliko globlje seči v listino. Orhideja je kraljica rož, zato jo poklanjamo kraljicam svojega srca.

posebnosti in dehtijo po kreozotu, po pokvarjenem mesu ali po različnih zdravilih. So orhideje, ki imajo zjutraj drugačen duh kakor zvečer in ponoči.

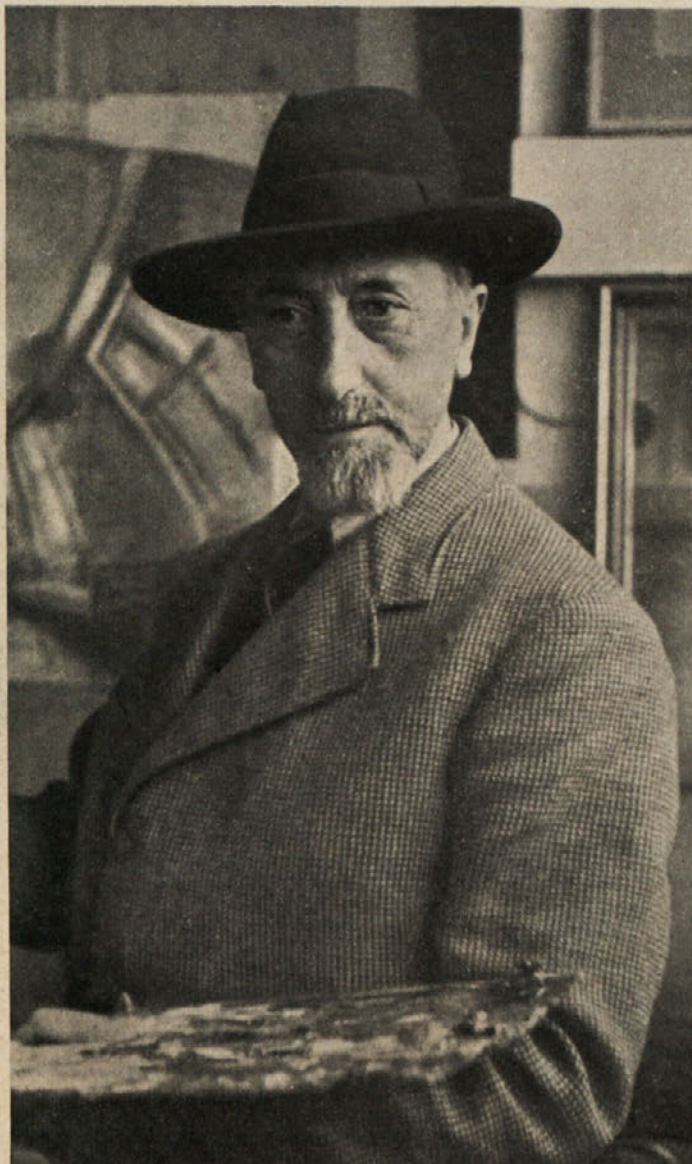
Priroda je tem izbranim hčerkam divjega, tropskega pragozdovja posebno naklonjena tudi glede cvetnih oblik. Cvetje nekaterih orhidej je neverjetno fino prilagojeno oplajanju po žuželkah in po pticah. Posamezni cvetovi so docela podobni metuljem in različnemu tropskemu mrčesu. So pa tudi take orhideje, da jih občudovalec očaran za-

menja s pestrimi ptički, ki bodo zdaj poleteli z razprostrtimi krili. Orhideje so čudovito sposobne najrazličnejšega posnemanja, vendar pa posnemajo samo podobe onih živali in vonj onih rastlin, ki so udomačene v njihovi bližnji ali daljni soseščini.

Gojitelji so seveda po dolgotrajnem trudu odvzeli divjim vrstam orhidej njihovo samovoljnost in jih dandanes krotijo in požlahtnjujejo po svojih zamislekih. Orhideje so jim pokorne, razvijajo bajne cvetove, pestro cvetoče in

Med rožami in podobami Ivana Vavpotiča

«Žane, Ti kar poduhovljeno dalje slikaj!» — je menil Čoro Škodlar, ko je fotografiral Ivana Vavpotiča v ateljeju pri slikanju cvetlic.

Kresija, vhod z nabrežja. Četrto nadstropje, še malce več: železna vrata vodijo na podstrešje, ob njih je na steni medeninasta tablica z napisom: Ivan Vavpotič. Za železnimi vrati je majhna veža, lesen prag, lesena vrata, ateljé slovenskega umetnika. Ko potrkam, ujamem komaj slišen odmev, kakor od nekod daleč, iz globine. Svetlo je v ateljeju in mojster je ves izgubljen med številnimi podobami in za precejšnjim platnom na stojalu. Stoji tam pod širokim oknom. Na glavi ima črn širokokrajnik, na sebi zelen suknjič. Opravljen je tako, kakor da pojde na pot. Vendar paleta in šop čopičev, ki jih drži v rokah, pa sveže nanosene barve na platnu zgovorno pričajo, da je sredi dela.

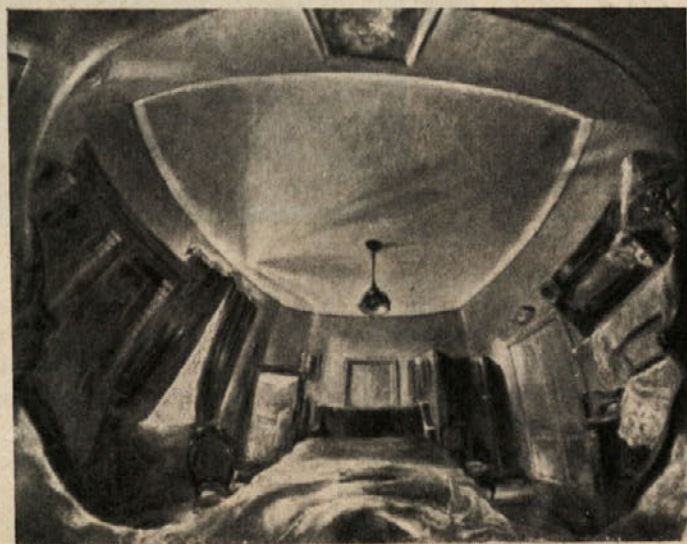
Dvojno okno je zaprto, zunaj pred njim stoji za okras pročelju kresijske palače velikanska dekorativna vaza, na desni strani okna je videti še baročnega angela, na levi konico stolpa frančiškanske cerkve, dalje samo še nebo, oblake, ki se preganjajo pod njim in pošiljajo nad ljub-

ljansko pokrajino naliv za nalivom. Sredi junija smo, a zdi se, kakor da bi bili sredi aprila. Tišina je v ateljeju, da bi čul miško, če bi se ji poljubil majhen sprehod. Imam občutek, kakor da sem v gondoli zrakoplova. Ateljé prav v osrčju mesta: — tam spodaj hrumi promet čez trimostje, sučejo se avtomobili in vozniki po kolo-barju pred Marijino cerkvijo, šumi srdito narasla ljubljani- nica po ozki strugi, na nabrežju so Ribničani s svojimi kipci in suho robo pa semenarice in cvetličarke, a vzvi- šeno nad vsem tem vsakdanjim utripanjem ljubljane sa- muje umetnik na delu od jutra do večera.

Na kljuki okna visi poslikana fotografska plošča, po- snetek portreta umetnikove hčerke Rut (portret je bil dve leti pred smrtjo kupil kralj Aleksander na razstavi v pa- viljonu Cvijete Zuzoričeve). In pod oknom je velik, že starejši portret punčke s psom jazbecarjem na klopi. Rdeča kanglica ob njej, zadaj vrt in kokoške, pravo po- letno nastrojenje. Poljsko cvetje leži na starikavi pisalni mizi ob steni. In še je na mizi polno stekleničk, a ves čar dajejo sobi in tišini krasne rože, zataknjene v litrsko ste- klenico, pa mak, krvavordeči mak v vazi, ki ga umetnik v vsej njegovi nežni lepoti spravlja na platno. One rdeče rože so že odslužile: pravkar dovršena slika, polna rde- čega žarenja, počiva vdano ob stojalu. Izmed skic in slik na steni se odraža zlat okvirček s pismom pokojnega prezidenta ČSR T. G. Masaryka. Ivan Vavpotič je bil svoje dni na praški akademiji tovariš in prijatelj Masa- rykovega sina Huberta, nadarjenega impresionista iz Myslbekovega kroga. Hubert je umrl pred vojno, star šele 35 let.

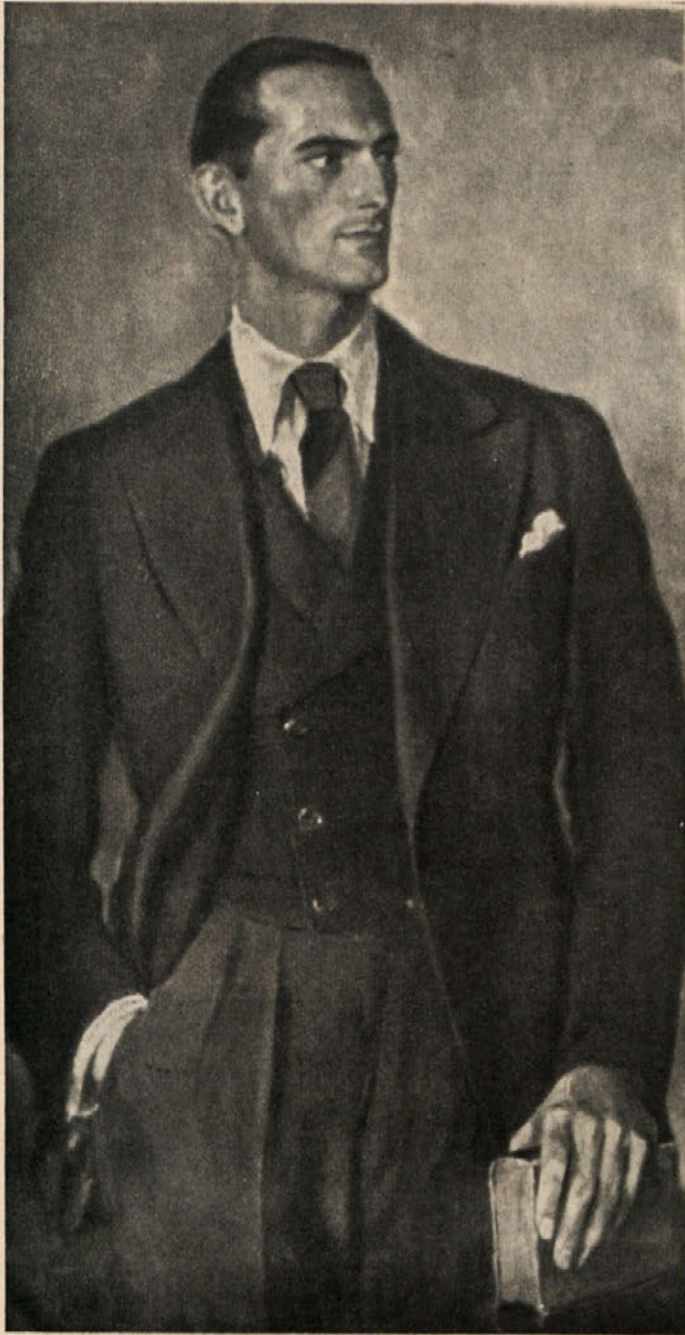
Gost se ne utegne na mah razgledati po ateljeju, ki je precej obsežen in prepoln najrazličnejših poizkusov in stvaritev. Treba je v pomenku preiti k tistemu, kar je trenutno v osredju umetnikovega prizadevanja.

— To vas bo zanimalo, — pravi Ivan Vavpotič, ko me povede k veliki, nenavadni podobi sredi ateljeja. — Že dolgo špekuliram, kako se človek sam počuti v kocki. Vidite, če ležite na postelji pa gledate v strop, črte niso ravne, temveč sferične; nastanejo zanimive parabole.

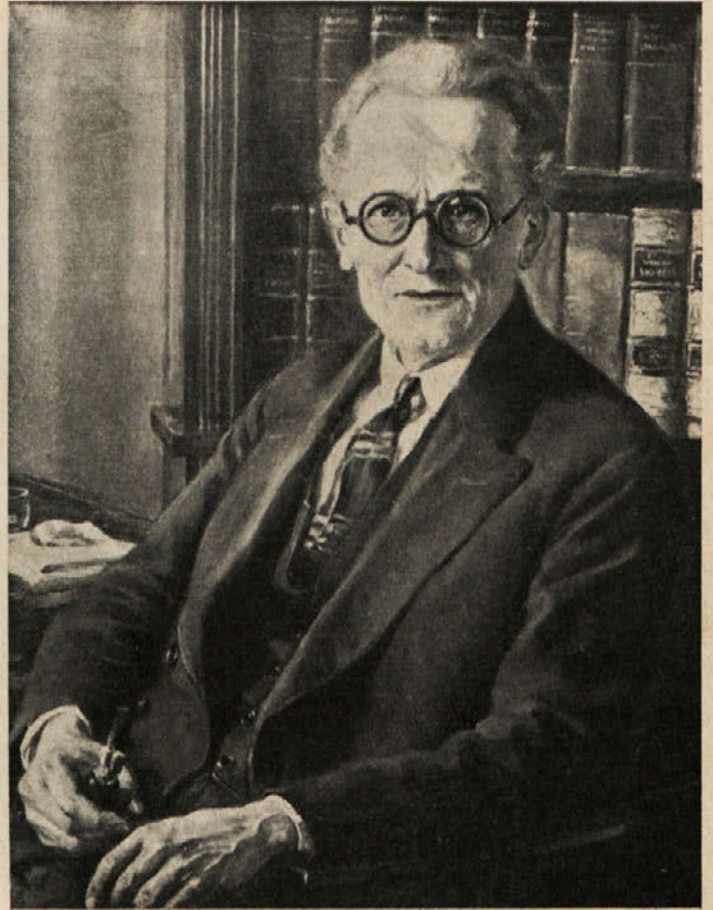

Ko si je Ivan Zorman, upravnik Narodne galerije, ogledal Vavpotičevo sliko s sferičnimi perspektivami, je dejal: «Ali boš ti znorel, ali pa jaz!» — Vavpotič je veselo nasmejan ponavljal te besede.

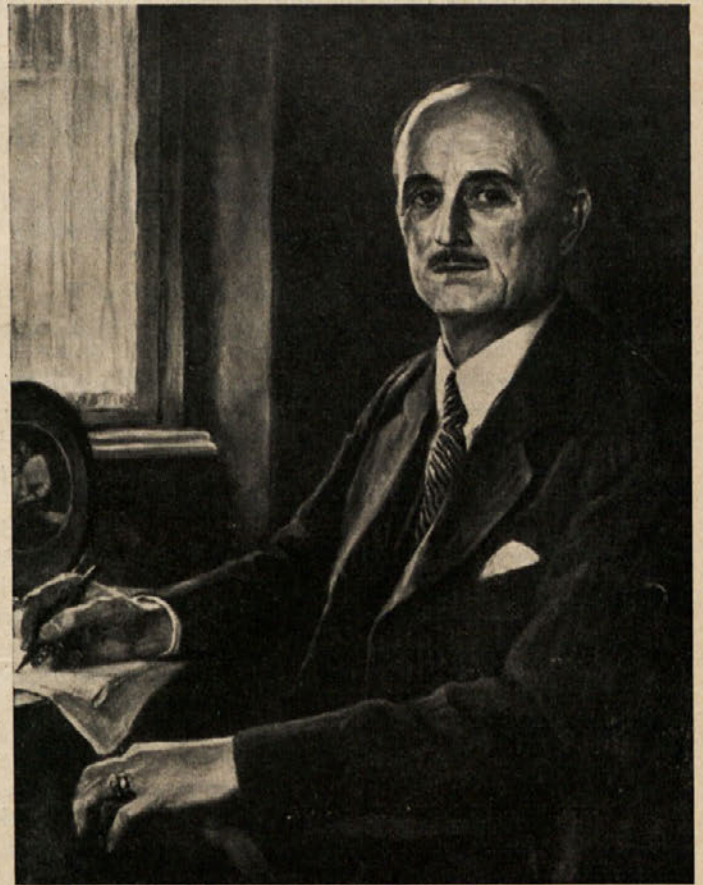
Ivan Vavpotič: Sin Bruno.

Ivan Vavpotič: Dr. Ivan Prijatelj

Ivan Vavpotič: Mrtva priroda.

Ivan Vavpotič: Portret češkega konzula inž. Miňovskega

Ivan Vavpotič: Hči Rut.

Silno me zanima, kako bi rešil vprašanje sferične perspektive. Svoj čas se je že Jama ukvarjal s tem. Če ležim sredi sobe, imam razmerje do tal, do stropa, zrem širino in globino, pa skušam spraviti v podobo še četrto razmerje. Tole veliko študijo sem delal nekoč pri Jakilovih. Poglejte, linija, ki je nam v resnici navpična, prehaja na sliki skoraj v vodoravno smer. Sam se počutim pri takem ustvarjanju, kakor da sem v krogli, v sliki sami, ne izven nje... To so obupni poizkusi! Še nekaj let se bom morda trudil, ali ko rešim ta problem, pojdem ven, v tujino na razstavo.

Blizu te velike študije privabi moj pogled živahna skica ob tleh. Uslužni umetnik se že sklanja k njej in jo obrača k luči:

— Skica za poroko Ulrika II. Celjskega leta 1426. s hčerko smederevskega despota Jurija Brankovića. Pri poroki je bil tudi bosenski kralj Tvrdko, torej jugoslovanska fevdalna gospoda. Pa vendar... Skica predstavlja prihod svatov v Celje.

Na desni blizu dosti dobro ohranjene prazne bidermajerske omare je mikavno tihožitje: jabolka in hruške, vse sočno in zdravo, zrela umetnina v srebrnem okviru. Toda ne k njej, marveč nazaj k veliki študiji se vrača umetnikova beseda:

— Tu... da... če sem sredi kocke, vidim vse stranice. Doslej je bilo mogoče kvečjemu pet stranic kocke še spraviti na sliko, šeste ne več. Na ta način pa gre. Seveda bo treba še študirati v preprosti sobi, da ne bo preveč navlake in da bo zgolj rešen problem sam.

Veliko olje blizu pisalne mize se živo odraža od drugih portretov in skic. Hčerka Rut, plesna umetnica, v trikoju.

— Portret je bil že razstavljen v Beogradu... A Rut? Še vedno je v Parizu pri Rubinsteinovi, ruski skupini.

Vežbajo, vežbajo, potem odhajajo na velike turneje. Letos pride morda domov na počitnice, pa ne vem zanesljivo... Tule imam panoramo Ljubljane, gledano s strehe Trgovske akademije. Skica mi je dala precej truda, saj je dolga nekaj več kakor štiri metre. Menil sem panoramo prenesti na steno Trgovske akademije, a je zmanjkalo kreditov. Medtem so nastale nove hiše, treba bi bilo skico leto za letom dopolnjevati. Tako je pač dandanes z Ljubljano.

— Zadnja leta ste imeli nekatera večja javna naročila?

— Ne preveč. Takrat v Trgovski akademiji sem slikal skoraj celo leto Argonavte in pa kompozicijo slovenskih gospodarstvenikov, oboje v velikosti 5 × 2 metra. Toda kompozicija še ni dokončana. Kakor rečeno, zmanjkalo je kreditov. Venomer ista stara pesem...

— Portret Dragotina Ketteja je eno vaših večjih zadnjih del.

— Da, Niko Zupanič mi je dejal: ti si ga poznal in jaz, če umreva, nihče ne bo vedel, kakšen je Kette prav za prav bil. Na osnovi slik iz četrtega razreda novomeške gimnazije, potem z mrtvaškega odra in iz knjige, kjer pa ni niti najmanj podoben, pa po lastnem spominu in tako rekoč pod nadzorstvom prijateljev sem napravil, kar se je dalo napraviti, da je Kette res tak, kakršen je bil.

— Sta bila tovariša? Vas vežejo nanj mladostni spomini?

— Bil sem pred Kettejem, ker je prišel precej pozno na gimnazijo, a bili smo vedno skupaj. Po rodu sem iz Kamnika, oče je bil zdravnik, a že kot otrok sem prišel na Dolenjsko in tam preživel mladost do mature, da se tako po pravici štejem za Dolenjca. Po maturi sem odšel

Ivan Vavpotič: Poletno cvetje.

Ivan Vavpotič: Poletje

v Prago in se vpisal na konservatorij. Bil sem velik muzikant. Toda kmalu sem spoznal, da je slikarska akademija še vabljivejša. V Parizu sem bil dve leti pri Muchi, potem sem se vrnil v Prago, kjer sem ostal še tri leta pri Hynaisu. Mojster Hynais je vzgojil vrsto slovenskih umetnikov, pri njem je bil Jakopič, Žmitek, jaz, izmed mladih Cuderman, Mirko Šubic — dovolj, da lahko trdim, da je šla močna veja slovenske moderne skozi Prago. Poleg monakovske imamo krepko praško linijo. Jurij Šubic in mojster Hynais sta bila en duh v dveh osebah, vso Šubičevo tradicijo je dal Hynais svojim slovenskim učencem.

— Kam so vas dalje vodila mladostna in umetniška pota?

— Da sem preživel na Dunaju leto dni, lahko povem ali pa tudi zamolčim. Bil sem tam, ko je životarila na Dunaju skoraj vsa slovenska Moderna, in lahko odkritosrčno povem, da smo največ samo krokali... V Pragi sem ob koncu stoletja postal profesor na Strakovi akademiji, ki je bila nekakšno češko Terezijanišče, zavod za plemiče. Potem sem šel leta 1902. za profesorja na idrijsko realko. Ostal sem v Idriji pet let, nakar sem se za stalno preselil v Ljubljano.

— Leta šestnajstega sem vas videl v Judenburgu, bratatega moža med nami golobradimi enoletniki pri raptu...

— Toda v Judenburgu nisem dolgo ostal. Dodeljen sem bil Kriegspressequartierju. Portretiral sem komandante in slikal vojne prizore. General Kraus, ki Slovanov ni mogel živih videti, me je leta sedemnajstega že odkomandiral na Monte Azolone v Tirolah, kjer je bilo precej vroče. Toda general princ Schwarzenberg je odločil drugače: «Pri meni ostanete!» Portretiral sem ga, tamle na steni je skica. Še se spotakne kak moj posetnik: Kako

da imaš tega hudiča na steni? Pa pravim: Pri meni ostanete!... Vem, da mi je rešil življenje!

— Danes, ko imate že obilo dela za seboj, si navadni spoznavalci umetnosti nismo docela na jasnem, kam vas umetniki in kritiki prištevajo. Med impresioniste? Ali bi nam ne hoteli tega sami povedati?

— Da, kar se rubriciranja tiče, sem prištet med impresioniste. Vendar sem čisto navaden realist. Priznavam vse dragocene barvne pridobitve impresionizma, a drugega nam pa tudi ni dal, duhovno plat je zanemarjal.

— Mnogo živih barv je na vaših umetninah.

— Barva mi vse pove. Toda nikdar ne grem iz forme na barvo, marveč vedno z barvnega stališča ustvarjam podobo. Nikoli nič ne rišem, niti pri portretih ne. Barva mi je element izražanja, s katerim se da vse doseči. Imam pa tamle po omarah vsakovrstne risbe, v teku let se nabere vse mogoče. Drugi vse tako spodobno opremljajo in sortirajo, jaz pa včasih kar hodim po takih risarskih zabeležbah.

— Mnogo delate? Morda preveč.

— Vseeno, kakor pač pride. Včasih sploh ne grem jest, delam po dvanajst, tudi štirinajst ur. Ali kadar se me loti, pa tudi po štiri dni lenuharim. O brezposelnosti ni govora. Toda plačuje se slabo. Vidite, takale tihožitja ustvarjam po naročilih razprodajalcev, ki seveda plačujejo umetniku minimalne cene, sami pa zaslužijo najmanj še polovico. Celo portretna naročila mi prihajajo zdaj preko agentov, ki hočejo seveda svojo provizijo. Ampak v skrajnem primeru so takšnale naročila lahko spet rešitev, ko ti pride krvavo prav kakih sedem ali osem stotakov. Seveda, pri tem je človek večno vprežen, da težko pride do pravega, lastnega ustvarjanja.

— Vsa sreča, da imate toliko miru v ateljeju.

— To pa: mir, nebeški mir sredi Ljubljane. Zato sem tudi tako rad v njem. Tudi sin Bruno pride sem, kadar ne dela na prostem. Zdaj je scenograf v Banjaluki. Imajo naravnost velikanski repertoar v banovinskem gledališču, vsak teden premiero. Zdaj je prišel na počitnice... Kakor rečeno, tu sem najbolj srečen, kadar ne slikam v pokrajini. Atelje je uredila mestna občina za Franceta Tratnika, ki pa je dobil novega. Potem so bili nekaj časa tu risarji mestnega gradbenega oddelka, naposled sem se pred tremi leti vselil jaz.

— Zdaj vodite klub Lado. Kaj pripravljate za bodoča leta?

— Jeseni priredimo razstavo. Lada je stara reč, najstarejši klub na jugoslovanskih tleh. Imeli so ga pred vojno Bolgari kakor Srbi in Hrvati. Zdaj poživljamo, obnavljamo nekdanjo skupnost in bomo skušali skupno tudi nastopati. Kar se mene samega tiče, ne morem kaj mnogo povedati o načrtih. Eden glavnih je tale problem, ki sva o njem govorila. Zaradi oslavljenih oči sem moral prenehati z ilustracijami. Oči sem si pokvaril zlasti ob prevratu, ko je bilo treba slikati znamke. To je bilo naglo, precizno, drobno, nočno delo s pomočjo povečevalnega stekla. Ko se mi oči popravijo, bom skušal ustreči svoji dolgoletni želji in bom ilustriral Cankarjeve «Podobe iz sanj». Že med vojno so se me močno dojemala različna doživetja in venomer sem snoval, da bi ustvaril mapo risb, ki naj bi bile deloma variacije, deloma ilustracije k «Podobam iz sanj». Že nekajkrat sem se tudi bavil z načrtom, da bi ilustriral Tavčarjev roman «Izza kongresa». Imam že različne skice in risbe pa študije za kostume, toda dalje še nisem prišel. Dovršiti želim tudi tistole poroko Celjskih. Bila je naročena za Celjski dom, a je — stara pesem — zmanjkalo denarja. Zdaj me mika motiv sam. In še tole: svojega Prešerna bi rad ustvaril, Prešerna kot advokata in dohtarja fig z otročadjo, ki ga je po Kranju venomer sledila. V kakšni stranski ulici v Kranju še najdete nekaj lepih starih hiš. V takem okolju upodobiti Prešerna, to mi hodi že dolgo po glavi. Napravil sem že različne študije, toda to so sami načrti, ki izpodrivajo drug drugega. Dnevi minevajo prenašlo, leta se vrste prehitro... Že sem v dva in šestdesetem.

— Priznam, dobro jih nosite. Kar se tega tiče, je morda res pravično, da smo prešli jubileje.

— Hvala Bogu. Da bi mi le bilo tudi kot sedemdesetletniku prizaneseno.

— Žetev je obilna, ali ne bi malo pregledala snopja?

— Portretov je kopica, samo znanih mož. Dr. Ivana Tavčarja sem pogosto portretiral, vesel pa sem posebno

tistega njegovega portreta v ljubljanski kreditni banki, ki ga predstavlja tik pred smrtjo, tistega v sejni dvorani poleg Ivana Hribarja, dr. Trillerja in dr. Defranceschija, ki sem jih tudi jaz portretiral. Upodobil sem Otona Župančiča, Finžgarja — ah, saj se vseh mož peresa ne spominjam. Potem so se zvrstili igralci: Rogoz, Levar, Bratina, Kralj in še vrsta drugih. Narodna galerija ima šest mojih stvari, nekaj jih ima mesto, eno moje delo je v državni galeriji v Pragi, eno pa je bilo svoj čas odkupljeno za moderno galerijo na Dunaju. To je bil interieur z gradu Čemšenika. Drugi umetniki so po prevratu dobili svoje umetnine z Dunaja vrnjene, moja pa je ostala bog ve kje... Razstavljal sem neštetokrat doma, v Parizu, v Nürnbergu, po Zagrebu in Beogradu, potoval sem največ po Franciji in po Češkem, nekaj tudi po Italiji. Najrajši pa bi potoval — veste kod? Po domovini, po Sloveniji. To je moja želja. Domovine še ne poznam! Je ne poznam! Ampak hudičevo težko se je ločiti od vsega, od portretov in od rož pa iti na pot. Culo bi še zavezal in si našel toliko časa, da bi si domovino ogledal. Toda to je premalo. Hotel bi tako popotovanje res smotno izkoristiti. Ne vem, ali se mi bo ta želja kdaj izpolnila.

— Bo, seveda se bo. Samo zdajle, ko gre poletje v deželo in ste hudo zaposleni, naj bi ne prihajalo k vam kaj dosti takšnih gostov, ki bi vam kradli čas, kakor jaz.

— O prosim, saj vendar med pogovorom lahko nadaljujem delo.

Že je imel spet paleto v rokah, že se je spet s čopičem približal rdečemu maku na platnu, ga božal in oblačil v lepo rdeče oblačilce. Potem je rekel:

— Veste, je že res, da takšno delo po naročilu včasih človeka mori in da človek tako rekoč vse leto nima več časa za svoje ustvarjanje kakor kakšen mesec dni. Prav zadnje čase sem imel še nekatera večja naročila — Levarja, restavratorja Majcena in gospo, Srbijanko v narodni noši, tovarnarja Kalina in njegova dva otroka, potem veliko družino (8 oseb stavbenika Briclja), vse v olju. A največ sem moral zadnje čase ustvarjati tihožitja s cveticami. Naj vam na koncu vendar priznam, da je slikanje cvetic za umetnika fin študij. Nikjer tolikanj ne prouči barv kakor pri rožah. Cvetlice so za nas slikarje isto kakor pianistu vsakdanja etuda. Poglejte jih!...

Pogledal sem jih — tiste lepe rože, mak in plavice, ki so stale nemo v steklenici in v vazi, čudovito nežno in zvesto odražene na Vavpotičevih platnih. Iz tišine njegovega ateljeja sem odnesel svež vtis bujnega, pestrega poletja, ki pa kraljuje umetniku samemu pri enakomernem, marljivem ustvarjanju.

Artem.

Ivo Peruzzi:

Gledališki pomenek z režiserjem Milanom Skrbinškom

Letos poteka trideset let, odkar stoji v ospredju naše drame režiser Milan Skrbinšek, igravec, režiser in gledališki pedagog, dramaturg, pisatelj in idealist. Njegovo ime je med prvimi, ki so ustvarjali moderni slovenski dramski ansambel, postajali delo našega gledališča na čisto umetniške temelje, režijsko odkrili Cankarja in druge naše odrske tvorbe, razgibali teatarska obzorja, dvignili okus publike in vzgajali naraščaj v mestu in na deželi. Ob tej priliki prinašamo k sklepu sezi je četrti gledališki pogovor z možem, ki je z mladim pogumom prehodil vsa pisana pota naše Talije, in ki mu je bilo dano, uživati vso slast zadoščanja, ko je njegovo delo rodilo zlato dobo naše drame. Po drugi plati pa mu ni bilo prihranjenega nič, kar žanje navsezadnje

vsakdo, ki hodi pot z odtiski ran in pije iz čaše grenkobe. Naj bi mu bila hvaležna ljubezen plačilo vsaj od onih, katerim je nesebično odprl žive darove svoje umetnosti.

*

«Dolgo let že služiš gledališki umetnosti», sem dejal nedavno Milanu Skrbinšku. «Ali mi hočeš povedati nekaj svojih misli o slovenski Taliji? Ne bom te podrobno izpraševal, saj moja vprašanja poznaš, govorila in izpraševala sva se o tej temi že bog ve kolikokrat.»

«Takole je, prijatelj», je začel resno in tehtno. «Pri svojem razmišljanju, ki so ga sprožila tvoja vprašanja, moram ločiti veseli in žalostni del. Veseli del niso »kratki nasmeški«, ki jih pričakuješ, temveč trajna radost zaradi že zdaj vid-

Milan Skrbinšek

nega zmagovanja onh, ki niso pri gledališču zgolj radi sebe samih, ampak jim je vodilo vsega dela razvoj naše celotne gledališke umetnosti. In pri žalostnem delu spet niso važni moji 'bridki smehljaji'. Trideset let sem priča razvoja naše drame iz rutiniranega diletantizma v umetnostno zavestno delo. Ne govorim o poedincih, temveč o celotni ansambelski vrednosti drame. Saj smo imeli že davno velike talente (Borštnika, Verovška, Danilovo, Borštnik-Zvonarjevo), od katerih živita danes še poslednji dve umetnici, pognani v brezdnelje. To je za našo dramo velika moralna škoda, nad njima pa hud greh.

To je ena izmed mojih bolesi. Druga boleť je boleť vseh idealističnih umetnikov, kadar vidijo, da kateremu izmed članov ansambla ni dodeljena vloga, za katero je po igralski individualnosti in umetniški potenci najprimernejši, medtem ko oni drugi vlogi nikakor ni kos. Ko bi bil tovariš v tvoji vlogi vsaj dober! Ker pa ni, je tvoja žrtev zama in to najbolj boli igralca umetnika!

«Imaš prav. To je res bridka izkušnja. Pa dovoli, da te vprašam za tvoje misli ob jubileju.»

«Pokazal bi ti svoj slavnostni govor, a si ga nisem napisal.

Glavne misli pa so bile nekako te-le: Človeške duše so kakor strune na mogočni harfi večnosti. V dihu večne Lepote, ki veje skozi to harfo duš, zazveni tista struna, ki je sprejena iz najzlahtnejše kovine... In ta struna je — umetnik!... Da si umetnik, to ni tvoja zasluga, pač pa je tvoja dolžnost, da se zato vse življenje trudiš, da bi se umetniško vedno bolj dvigal. «Danes je pet in dvajset let,» sem rekel takrat, «odkar je eden izmed naših igralcev stopil na deske, ki pomenijo svet. Ne slavimo ga, temveč samo blagrujmo, da je med izvoljenimi. Veselimo se, da je bilo tudi slovenskemu narodu dano, da se je dvignil do tiste najvišje vrednosti duha, ki se kaže v umetniškem ustvarjanju! Ob takšnih jubilejih si pogledjmo v oči in si izprašajmo vest, ali je bilo naše delo tudi vedno čisto, to je nesebično, objektivno. Potem pa pogledjmo tudi naprej, na strmo pot proti cilju popolnosti, kateri se moramo bližati.»

«Zadnjič sem te hotel vprašati nekaj o melodiji dela v tekoči sezoni. Kako je s to?»

«Nikjer niso poedinci tako nabežani drug na drugega kakor v odrski umetnosti. Gledališki tovec je sebi strog, tovarišu in celotnemu delu pa še strožji sodnik, ker je to lažje, kakor ustvarjati. Zato bi mogel govoriti o melodiji dela samo, ako bi ansambel ne bil orkester, v katerem igram tudi jaz, in ko bi jaz ne imel preobčutljivega posluha za disharmonije!...»

«Vobče je znano tvoje pedagoško delo. Povej mi, kaj misliš sam o njem.»

«O vzgoji naraščaja sem že večkrat pisal in našteval tiste, ki sem jih vzgojil in ki so danes v Ljubljani, Mariboru, Osijeku, Skoplju, Zagrebu, Beogradu itd. prvi igralci, režiserji in višji režiserji. Nerad to ponavljam. Rad pa bi omenil, da se še zmeraj premalo zavedamo, da je naraščaj bodočnost naše drame, da bi morali skrbno študirati igralsko individualnost vseh začetnikov in ustvariti za vsakega sistematičen repertoar vlog. Tudi začetniki bi morali nastopati v večjih vlogah, čeprav bi jim sprva še ne bili popolnoma kos. Ker se slovenski začetnik kot slovenski igralec lahko razvija samo na slovenskem odru, je nujno, da zaposlujemo začetnike tudi na ljubljanskem odru. Z ogorčenjem je treba zaprtniti onega človeka, ki je nedavno ozklikal glede na enega izmed naših najbolj nadarjenih začetnikov: «Fant ne zna hoditi po odru! Fant ne zna govoriti! Naš oder ni za vzgajanje začetnikov! Na jgre — v Beograd!» To je brezvestno.

«Zadnjič, ko sva se o nečem pogovarjala, si odhajajoč zamahnil z roko in rekel: Smej se, bajaco! Zdi se mi, da se takole smeješ na vse, kar te doleti nevoščnega, kajne?»

«Veš, jekleno mrzlo gledam vase. Vem, da drugače ne more biti. Vse, kar se zgodi z menoj, se zgodi zato, ker se mora zgoditi. In one, ki si domišljajo, da so krivi nad mano, slepi napuh, da ne vidijo pesti — Usode! — Bajacc?! — Ne!?»

MLAD UMETNIK NA LJUBLJANSKEM POLJU

Onkraj Svetega Krištofa, kjer je zraslo zadnja leta toliko novih hiš in še vedno pojo lopate in zidarska kladiva, se od Tyrševe ceste, ki je vedno polna avtomobilov in avtobusov, odcepi Linhartova ulica, ki vodi iz prahu in hrupa spet v tišino med polje, proti Svetemu Križu. Sèm zavijejo redki avtomobili, le pogreb se včasih tod pomika. Ali tudi tostran se Ljubljana že vzdržno širi. Moderna palača bežigradske gimnazije je daleč naokrog viden klicar novega življenja, kjer sili mesto bolj in bolj ven na polje, da se bo nekoč vsa ta zazidana ploskev strnila v veliko predmestje Svetega Križa, kakor ga ima v načrtu mojster Plečnik. Kljub prodiranju mesta na polje pa je mnogokaj še ostalo pri starem. Tam na velikanškem travniku, kjer so bile svojčas postavljene tribune za prvi vsesokolski zlet v Ljubljani, se dan za dnem vežbajo artilerijske kolone. Tostran ceste pa se razprostira Ravnikarjeva lesna industrija, majhno leseno mesto zase, s skladišči in barakami. V eni teh barak si je pred tedni uredil svoj atelje mladi slovenski kipar Zdenko Kalin.

Ko potrkam na vrata rjave barake, kjer tiči v ključavnici ključ, pričujoč, da je umetnik na delu, ni odziva. Samovoljno vstopim in sem v veliki in mračni prostornini, sredi katere stoji zajetna peč. A da, to je še le predsoba. Potrkam še na druga vrata. — Začuden me pogleda umetnik, jaz pa ogledujem njega, ki je še čisto mladeniški, naravnost nežen v primeri z orjaškim rudarjem, katerega ima pred seboj v delu.

— Kaj pa tole? — se mi samo po sebi vsili vprašanje, saj gospoduje rudar, iz ilovice že skoraj popolnoma izdelan, nad vsem, kar je v ateljeju. (In vsega drugega je

malo: črni škornji zadaj v kotu, ki si jih je bil obul model — študent, potem rudniška svetilka, ki jo bo kipar še stiliziral in obesil rudarju ob stisnjeno desnico, v kotu dva zaboja ilovice in nekaj podstavkov.)

— To je pa za Trbovlje. Dva rudarja moram izdelati do septembra za novi trboveljski Občinski dom. Stala bosta vsak na svojem dva metra visokem stebru ob velikem portalu. Sama bosta visoka po 2.40 m in vendar bosta segla komaj do srede portala. Tale je še le prvi.

Stoji rudar kakor vojščak, do prsi gol, čelado na glavi. Tak se odpravlja v jamo. A drugi?

— Drugi pa se je ravnokar vrnil iz jame... Z roko si bo zasenčil čelo, ko ga bo spet oblila svetloba belega dne...

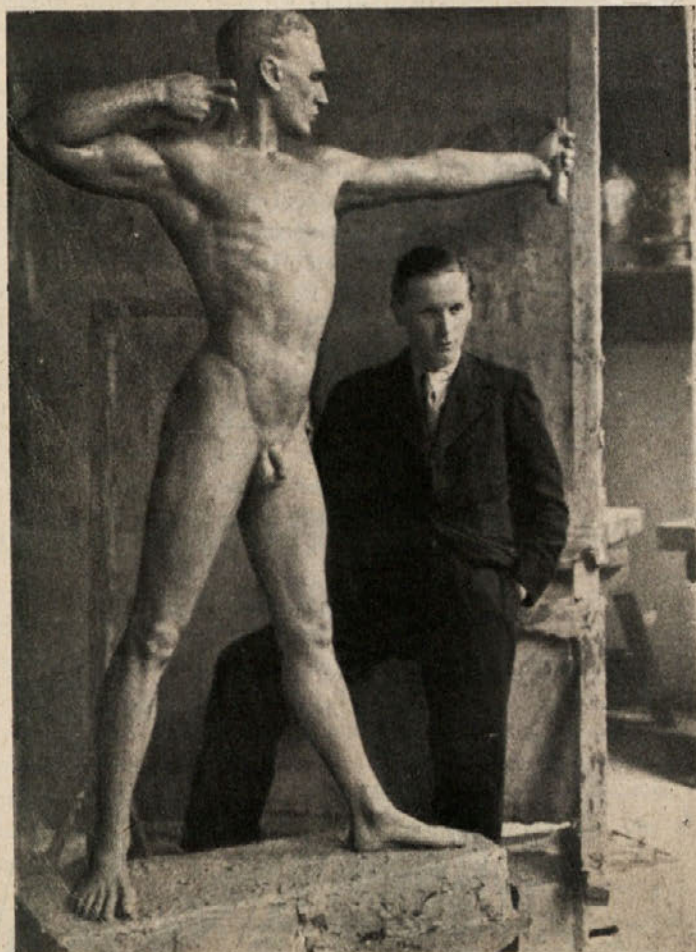
— Do septembra morata biti obe veliki figuri izvršeni, ste rekli. To se pravi, da ste sredi neutrudnega dela.

— To pa. Samo modeliranje da pri takih razmerjih mnogo truda. Potem bo treba napraviti še kalup iz mavca, nakar bosta oba rudarja vlita v bel cement.

— Koliko delate na dan?

— O, odkar imam tale atelje, se od dela ne morem ločiti. Začnem ob osmih zjutraj in pogosto sem na delu do poznega večera. Ne vem, ponoči še nekako laže delam kakor podnevi. Bolj izbran sem. A če ne delam v ateljeju, napravljam skice domá.

— Saj zato vas pozna Ljubljana samo po imenu in po delih, kar ste nam jih doslej dali.

Zdenko Kalin: Lokostrelec, delo na zagrebški akademiji

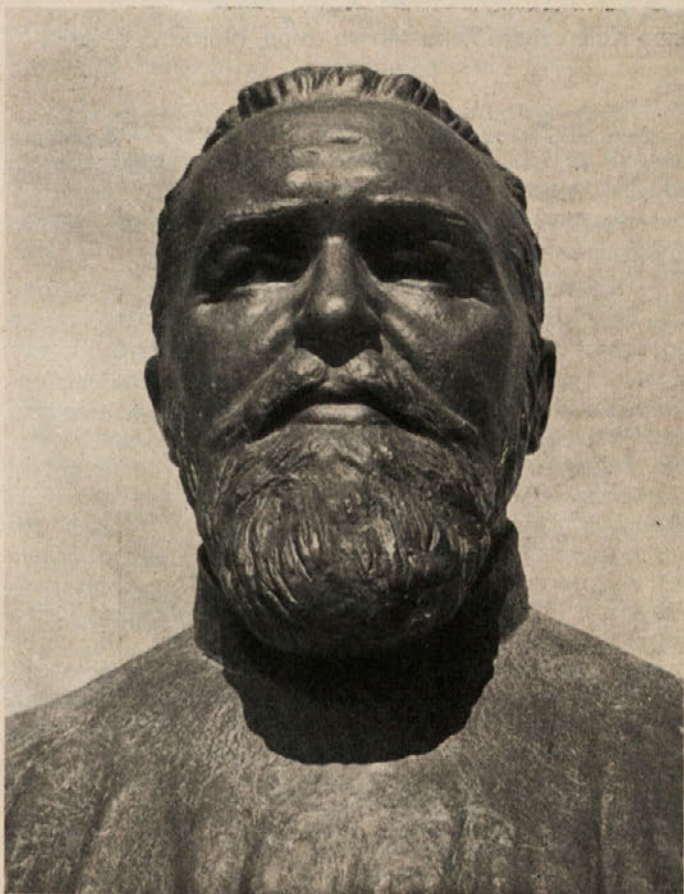
Zdenko Kalin: Portret gospe N.

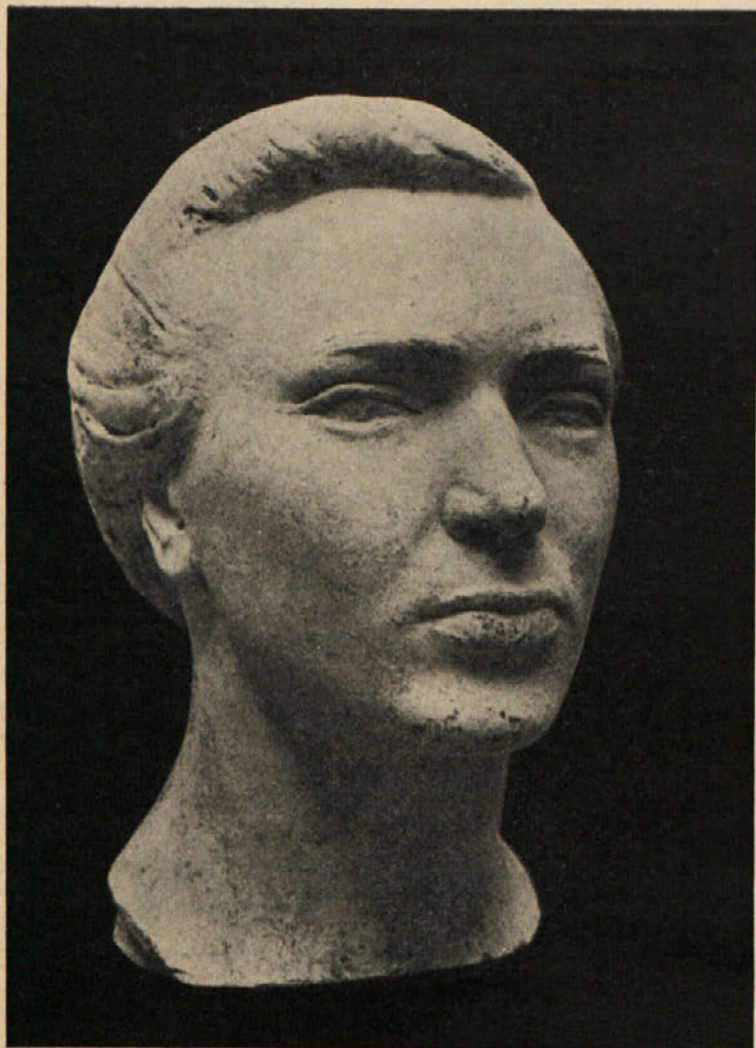
Zdenko Kalin: Materinstvo

Zdenko Kalin: Janov Jernejček

Zdenko Kalin: Dr. Edo Šlajmer

Zdenko Kalin: Moja žena Mavra, bron, Narodna galerija v Ljubljani

— V družbo me ne vleče... Ne rečem, kot študent sem že prebil tudi to in ono veselo uro, toda zdaj... zdaj mi je samo do umetnosti.

— Pogovoriva se o vaši mladosti in o študiju, saj ste obojemu še tako blizu.

— Kaj naj bi vam povedal? Rodil sem se v Solkanu pri Gorici leta enajstega. Bil sem torej še otrok, ko smo po nastopu vojne z Italijo pribežali v Ljubljano. Tu sem zrasel in se torej lahko po pravici štejem za ljubljana. Ko sem dovršil štiri gimnazije, sem šel na tehnično srednjo šolo, v solidni uk k staremu mojstru Repiču. Potem v Zagreb; k Frangešu in Kršiniću. Bilo nas je takrat célo pokolenje mladih slovenskih študentov na zagrebški akademiji, kiparjev kakor slikarjev. Leta 1934. sem zapustil zagrebško akademijo in se vrnil v Ljubljano. Potem sem se odpravil malo po svetu, v Pariz, v Rim, v Neapelj, Firenco in Milan. Ko sem se v Ljubljani postavil na lastne noge, je od začetka bila nekoliko žaltava. Saj veste, začetni uspehi mladega umetnika so lahko precej odvisni od znancev; mlad človek se v javnosti šele počasi uveljavi. Med zadnjimi deli, ki sem jih napravil na zagrebški akademiji, je mlada mati v belem marmoru. Leta 1935. je bila razstavljena v Ljubljani in jo je kupila banska uprava. Zdaj je nekje v Narodni galeriji. Izdelal sem potem Gregorčiča za spomenik onkraj vseučiliške knjižnice. Okrasil sem grobnico Tomažičeve rodbine z nagrobnikom, ki predstavlja žensko, vodečo mladega fanta

Zdenko Kalin: Moj oče, mavec, Mestna občina ljubljanska

v smrt, fant pa se je brani. Tako sem hotel simbolizirati tragično usodo Tomažičevega sina, ki se je ponesrečil z avtom... Potem se je zvrstilo precej portretov, v sorodstvu in izven njega... Lahko bi rekel, da je bilo moje glavno delo vsa ta leta, da sem se redno udeleževal skupnih razstav. In s teh razstav so ostali različni akti in torza iz mavca. Vse to je spravljeno v prostorni kleti Narodne galerije. To klet lahko imenujemo grobnico nestvarjenih umetnin, tistih, ki ne gredo v denar. Morda si kdaj ogledate to zanimivo grobnico. Našli boste tam tudi dela mojega brata Borisa, Putriha, Lobode, Goršeta, Pirnata in še koga...

— Kateri struji pripadate? Veste, v ljubljanskih intervjujih táko vprašanje ni odveč...

— Struji? To je težko reči. Gledanju — to bi bilo bolje. Moje stremljenje je: s čisto kiparskimi sredstvi doseči umetnino brez vsakih zunanjih učinkov. Zgolj forma!

— Pri kom ste se največ učili?

— Meštrovic name ni vplival. Bolj — če se dá to sploh reči — nekateri francoski mojstri. Bourdelle, na primer. Glejte rudarjevo glavo, nekoliko spominja nanj. To je vračanje k preprosti formi, k zgodnje helenski, mirni ubranosti.

— Z bratom Borisom sta si pač tudi kot umetnika močno v sorodu.

— To se ne da skriti, kri se ne dá utajiti. Vendar sodim, da je Boris solidnejši od mene, sam sem nemara bolj

revolucionaren. Rad bi še napravil nekaj dobrih stvari, zato sem tako vesel, da imam svoj ateljé, sploh, da sem samosvoj. Zdaj je treba najprej dovršiti ta dva rudarja. Na koncu oktobra pa priredi naš «Klub neodvisnih» spet razstavo. Pripravim večji reliéf z ženskimi akti, dve glavi iz kamna in pa Jernejčkov portret — tegale tu...

Saj res, ko sem zgoraj našteval skromni inventar v ateljéju, sem pozabil omeniti Jernejčka. To je ljubek portret sinčka igralca Jana, vnuka Polonce Juvanove... Na polici ob oknu ležita osnutek iz mavca in portret iz marmora. Osnutek je poln črnih pikic, po katerih prenaša mladi umetnik s posebnim štilom točke na beli kararski marmor, da potem njegovo dleto sproti «odpoljublja» kamen in da se bolj in bolj javlja nežni otroški obraz. Umetnik je brž voljan, da mi pokaže svojo spretnost pri punktiranju. Beli marmor se pod njegovimi rahlimi udarci kruši in praši kakor sladkor...

— In vendar potrebujem za takšnole manjše delo cel mesec truda!...

Govoriva še o bronastem spomeniku dr. Eda Šlajmerja, ki stoji od maja v ljubljanski bolniški četrti. Zadovoljen je z njim, kakor drugi. Potem ga vprašam:

— Ali ste se udeležili nekaterih letošnjih nagradnih tekmovanj?

— Sem. V Mariboru sem za osnutek kraljevega spomenika prejel tretjo nagrado, v Ljubljani pa priznavalno nagrado.

Obiski prihajajo. Kipar le ni tako samljen, kakor sodi gost po prvih vtisih. Znanca mika veliki rudar, še prav posebno pa ateljé sam v tako borni baraki, ki pa je vendar zelo prijazen, lepo popleskan in ima široko okno, da je v ateljéju polno svetlobe. A kako bo pozimi?

— Malo bolj trda bo že, toda se bo že naredilo. Sicer pa imam še doma, na očetovem stanovanju, luknjo, prav za prav klet, kjer sem do nedavna delal. Pojdite z menoj, da vam pokažem nekatere fotografije. Saj ne bo v škodo, če ob tako lepem dnevu za pol ure preneham.

Po dolgem deževju se je nad Ljubljano spet zasmejal sončen dan. Od daleč sta pozdravljala Grad in Nebo-tičnik kakor dobra in sloveča soseda. Tu, v sosedstvu poljan, pa je bilo vse lepše. Stopila sva v očetov dom. Ob hiši so štirje bloki belega marmora.

— Veste, od kod je tale? — mi pravi mladi umetnik. — Lansko jesen sem bil v Karari, pa sem si te štiri kose sam izbral, in so mi jih točno poslali. Kako mi bodo še prav prišli!

Sedela sva v očetovi sobi, v prijetnem in prikupnem udobju spoštovanega gospoda finančnega inspektorja. Radio na polici, nekatere sohe, nekaj umetniških slik, mnogo časopisja, zelenje pred hišo, v veži pa veseli ščebet kosa in malih papig — vse to je sijajno spadalo v široki okvir sončnega dopoldneva.

— Še nimam mnogo zbranega! — se je opravičeval mladi umetnik, ko sem si iz škatle izbral nekatere slike njegovih umetnin in se že tudi poslavljaj.

Naj bo. Morda je res, da Zdenko Kalin še nima bog ve koliko umetnin. Poglavitno je, da je pokazal že mnogo talenta.

— Le še kaj pridite! — me je povabil in mi stisnil rokó.

To sem mu lahko veselo in za trdno obljubil. V ateljéju Zdenka Kalina — naj že bo v baraki ali pozneje kje drugje — bo prav gotovo nastalo še veliko lepega. Zdenko šele nastopa.

Artem.

IZ ZGODOVINE TISKARSTVA

(K 500 letnici tiska in 100 letnici fotografije.)

Malokdo izmed tistih, ki čitajo dandanes knjige, vedo, da je bilo treba celega tisočletja, preden je mogla biti knjiga tako opremljena, kakor jo vidimo danes, in zlasti, preden se je mogla prodajati za to ceno in v takšni množini kakor danes. Dva moža sta bila, ki sta prispevala k temu, da je knjiga tako poceni in tako opremljena: **Johann Gutenberg**, izumitelj gibljivih črk, in **Friedrich von König**, iznajditelj brzostiskalnice.

Predhodniki naše knjige so bili zvitki iz **papira** (grško papyros). Delali so jih iz tenkih listov, narezanih iz stebel papira. (Papiros je bil neke vrste trstikovec, ki je rasel v Egiptu.) Steblo so olupili, stržen pa narezali v tenke liste in jih prilepili drugega na rob drugega. Našli so se več ko 5000 let stari papirovi zvitki. Druge zvitke so delali spet iz **pergamenta**, t. j. iz kože telet, jagnjet itd. Da bi se zvitki lažje odvijali in da bi se ne mečkali, je bila na enem koncu vsakega zvitka pritrjena lesena ali koščena paličica; tu je visel tudi podolgast kos pergamenta, ki je bil popisan in je bržčas pomenil to, kar danes napis na hrbtu knjige.

V prvih stoletjih po Kristu so začeli pisati knjige na liste, ki so jih skladali (kakor harmoniko — japonska iznajdba) ali pa vezali v zvezke (kodekse). Že v 4. stoletju je bila ta oblika knjige obična.

V prvih časih so pisali knjige izključno le svečeniki in učenjaki, pozneje pa tudi učenci in sužnji. V srednjem veku so jih spet pisali samo menihi. Pozneje so se pridružili tudi laiki, ki so bili pri bogataših v visokih službah in zelo spoštovani. Veliko povpraševanje po knjigah je primoralo tudi zasebnike, da so pisali knjige na lastno roko in so jih prodajali. Ampak teh knjig si navadni smrtnik ni mogel privoščiti.

Bogataši, ki so si lahko kupovali knjige, so začeli s časom zahtevati, naj bodo knjige ne samo dragocene po svoji vsebini, temveč naj tvorijo tudi umetniško delo. In tako so začeli pisarji knjig začetne črke lepo okraševati, slikati (**inicialke**). Besedilo je bilo okrašeno s prelepimi barvnimi miniaturnimi. Vezava je bila prava dragocenost. Sveto pismo so vezali v lesene deske (platnice), prevlečene s pergamentom. Druge knjige so bile vezane v zlate platnice in posejane z dragimi kamni. Veliko knjig je vezanih v usnje in okrašenih z zlatimi ornamentami. V tem času se pišejo knjige še zmerom samo na pergament.

Izdelovanje papirja je pomenilo za knjigo že velik preobrat. Papir so izumili nekako v 1. stoletju po Kristu na Kitajskem. Na svoji vojni ekspediciji v 8. stoletju so si Arabci pridobili skrivnost izdelave papirja. Takoj so ga začeli izdelovati, da, še izpopolnili so izdelavo in začeli živahno trgovati z zapadom. Šele v 15. stoletju so izdelovali v Nemčiji prvi papir.

Pravi pomen pa je dobila papirna izdelava šele po iznajdbi **tiska**. Gutenberg ni bil iznajditelj tiska, kakor se splošno misli. Knjige so se tiskale že davno pred njim. Približno okrog l. 1400. so izrezovali z ostrim nožem na gladko oskobljani brezovi deski sličice in pod njimi besedilo z zrcalnimi črkami. Poteze črk so pustili tako, drugo pa so poglobili za 1–2 milimetra. Nato so desko namazali z barvo, položili nanjo polo papirja in jo tako dolgo pritiskali z zmotanim usnjem, da se je obrazec odtisnil. To je bilo nemajhno delo. Davno pred Gutenbergom so začeli tiskarji potem deske rezati in uporabljati nekatere črke za druge skupine. Toda dosegli so prav malo. Črke niso bile enako velike, povrh pa so bile še komaj čitljive.

Šele sredi 15. stoletja je izpregovoril odrešilno besedo **Gutenberg**. Njegova iznajdba je dvojna. Dal si je narediti **gibljive kovinske črke** in je uporabil za svoj namen staro **vinsko stiskalnico**. Tako je dal osnovo novi smeri tiska, ki je ostal po njem 400 let skoraj neizpremenjen. Šele nova doba s svojimi stroji in z elektriko je izpopolnila tiskanje. Toda prinesla ni nič novega, samo ročno delo je nadomestila s strojem. V umetniškem pogledu Gutenberg niso prekosili. Njegovo sv. pismo iz l. 1455. je še dandanes najkrasnejši spomenik «črne umetnosti».

In zdaj je nastal tempo, s katerim se je začela širiti knjiga. Že l. 1500. so se **tiskale knjige po vsej Evropi**. Celo v Turčiji, čeprav so tam tiskanje kaznovali s smrtno kaznijo! Povsod so rastle tiskarske oficine (delavnice). Samo v Benetkah jih je bilo l. 1500. okrog 250. Po statistiki je tiskalo v onem času vsega skupaj 1215 tiskarn na 208 krajih. Natiskalo se je 16.300 knjig.

Razume se, da je istočasno zelo cvetelo tudi knjigotrštvo, ki so ga poznali že v 5. stoletju pred Kristom Grki. Tiskarji so bili po večini tudi knjigotržci. Največ knjigotržcev je imelo podružnice v velikih deželah. Navade in načini knjigotržnih pogodb in stikov so se ohranili do danes.

Na opremo knjige je zelo vplivala renesansa. Medtem ko so ilustracije v knjigah prej slikali, je pozneje to izpodrinil lesorez. Največji mojstri v lesorezu so bili Albrecht Dürer, Hans Holbein ml. in Lucas Cranach.

Po višku je prišel padeč. Cenzura je začela tiskanje knjig šikanizirati, ovirati razvoj knjige, in potem je prišlo 17. stoletje s tridesetletno vojno in vso njeno bedo.

Pozneje je stopil na mesto lesoreza bakrorez. Šele v začetku 19. stoletja je nastala velika izprememba v tisku, ko so izumili brzostiskalnico. Do tedaj so uporabljali ročno stiskalnico, v decembru 1813 pa je izumil **Friedrich von König** brzostiskalnico. Takoj se je izdelava knjig desetkrat povečala, prav tako tudi izdelava papirja. Dotlej so izdelovali vsako polo z roko, dokler ni Francoz Robert iznašel stroja, ki je izdeloval papir v tekočem traku. Pa tudi v ilustracijskem pogledu se je knjiga v drugi polovici 19. stoletja dvignila. L. 1839. je Daguerre izumil foto-

grafijo. To je bila krona tiskarske umetnosti. Knjige so se začele polniti s fotografijami. To je nemalo pospeševalo izobrazbo ljudstva, zakaj prejšnje ilustracije niso bile vredostne in često niso bile v skladu z resničnostjo. Zdaj je bilo hitro rešeno tudi vprašanje **stavnega stroja**. In **rotacijski stroj** je kmalu bruhal mogočne naklade izvodov. S knjigo se je širilo tudi znanje, knjiga je blia ljudstvu poceni zabava, širila mu je obzorje ter ga seznanjala s tujim svetom in z davno zapadlo zgodovino.

In zdaj še nekaj besed o **Gutenbergu**, čigar jubilej se letos slavi. O nobenem veliko manj pomembnem človeku menda ne vemo tako malo kakor o Gutenbergu, ki je zapustil človeštvu tako važno izumitev. Ne vemo, kdaj se je rodil, ne, kdaj je umrl. Prav nobenega spominka ni za njim. Izobraženi svet je sklenil, da bo iskal njegov grob in tam postavil spomenik iz prostovoljnih daril vseh narodov. Spomenik naj bi se postavil l. 1940.

Ravnatelj Gutenbergovega muzeja v Mainzu, dr. Ruppel, je dal pobudo za iskanje Gutenbergovega groba na kraju, kjer je za časa velike revolucije stal v Mainzu frančiškanski samostan. Učenjaki pa se niso zedinili, ali je mogel biti Gutenberg res tam pokopan. Državna knjižnica v Frankfurtu ima rokopis iz l. 1581., kjer je zapisano: «Gutenberg je umrl in bil pokopan pri svojih prednikih v cerkvi sv. Frančiška v Mainzu. Anno Domini 1478.» Toda vse raziskovanje je bilo zaman. Pri kopanju so prišli do 15 okostij, niso pa mogli dognati, katero bi bilo Gutenbergovo. Dr. Ruppel je predlagal, naj bi se na tem kraju s kamni zaznamoval tloris nekdanje cerkve in označilo to mesto s črkami kot Gutenbergova grobnica. —

Dr. Ruppel je tudi iz starega rokopisa, ki ga je v 15. stoletju spisal prior samostana Maria Laach, humanist Butzbach, dognal, da so nekega dne lopovi izvlekli izumitelja tiska iz njegove hiše. Potem so ga posadili na samokolnico ter ga med glasnim kričanjem odpeljali iz mesta. Pozneje so ga našli **zadušenega v sodu**. Toda to naziranje o nasilni Gutenbergovi smrti je sporno. Ve se, da je bil Gutenberg iz Mainza izgnan in je živel poslednja leta v Eltvillu ob Reni. Tam še zdaj stoji pri župni cerkvi hiša, kjer je Gutenberg stanoval. Verjetno je, da je tudi tam umrl in bil pokopan.

Anthony J. Klančar, naš književni konzul v USA

Med najmočnejše prosvetne osebnosti v ameriških Slovenceh spada gotovo naš naslovnik, ki že celo vrsto let piše o jugoslovanskih kulturnih pojavih v razne angleške liste, zadnje čase pa se je v znatni meri vrgel na sodelovanje tudi pri slovenskih obzornikih. Pod katerim klancem se je neki vzel ta podjetni mož?

Njegov oče je bil doma v vasi Gradišče, fara Rob na Dolenjskem, mati pa je bila rojena v Sodražici. Ded mu je domoval v Ulaki (fara Velike Lašče). Materi njegovega očeta dekliško ime je bilo Gradišar, njegove matere dekliško ime pa Strle. (Ako bi mu kdo zasledoval rodovnik, bi nemara zadel na portretista Fr. Sterleta, ki ga je 1950. v Londonu povozil avto.)

Naš odlični znanec pa je zagledal luč tega sveta v Clevelandu. Dokončavši vseučilišče v Illinoisu 1932., je stopil v službo pri zveznem davčnem uradu, kar pomeni, da se mora zanimati tudi za politiko. Toda to ga ne ovira, da ne bi svojo pažnjo obračal na staro domovino, katere sicer še ni videl. Pridno in plodno proučuje slovensko slovstvo, glasbo, zgodovino, znanost, umetnost, jezikoslovje itd.

O njegovih številnih predavanjih in prevodih nam je poročal neutrudljivi B. Borko v «Jutru» 9. junija 1955. Poslej se je vidno povečal seznam črtic, ki jih je poangležil predvsem iz Iv. Cankarja in Bevka. Med takimi deli moramo iz zadnjih mesecev omeniti knjigo: Socialna zgodovina

Slovencev. Ako njegovo pero, oziroma njegov stroj ne odneha, se boste ob njegovi 50 letnici (7. l. 1958) čudili skladanici njegovih spisov.

A. Klančar vodi v Clevelandu slovenske jezikovne in književne tečaje v klubu, ki si je postavil za geslo: «Karkoli je slovenskega, naj nam ne bo tuje.» Za tako početje potrebuje dosti slovenskih knjig. Po glavi mu roji misel, da bi se v njegovem rojstnem mestu, «ameriški Ljubljani», osnovala velika slovenska knjižnica; varna morebitnih nezdod, kakršne pretijo evropskim prosvetnim zakladom spričo neprestane vojne opasnosti.

Ko sem mu poslal nekaj Zofke Kvedrove, se je poglobil v njenega duha, ki se mu je zazdel tako privlačen, da si želi še kaj več njenih umotvorov: rad bi priredil predavanje o tej izredni ženi.

Vabim torej vse kulturne delavce, naj mu pošljejo svoje proizvode iz katere koli stroke, tudi srednješolske čitanke, v oporo njegovemu prizadevanju, dokler se ne uresniči veliki sen: Slovenska Biblioteka v Clevelandu, na tale naslov: Mr. Anthony J. Klančar, 1047 East 67th Street, Cleveland, Ohio, USA.

Nedavno mi je poslal 4 fotografije, posnete v Jugoslovanskem kulturnem vrtu, da jih priobči «Priatelj» ob članku, posvečenem njegovemu prosvetnemu stremljenju.

Anton Debeljak.

Štiri slike, posnete v Jugoslovanskem kulturnem vrtu
v Clevelandu

Kitajska četrt San Franciscica je največja kitajska naselbina izven Kitajske. Njene dolge ulice imajo vse polno bazarjev, gledališč in restavracij, ki so dostikrat bolj kitajske kakor na samem Kitajskem, ker zahteva tako okus ameriških turistov.

kali na trg v San Franciscu ameriški vojaki in razobesili ondi ameriško zastavo. Tisti čas je imel San Francisco samo okoli 900 prebivalcev, toda že leto dni pozneje je jelo število prebivalstva zaradi zlate mrzlice hitro rasti. Od tistih dob je tudi San Francisco eno izmed mest ameriške «divje zgodovine». Po cenitvi nekega ameriškega zgodovinarja je umrlo ondi v najburnejših letih od 1849. do 1854. okoli 4200 ljudi nasilne smrti. To je tista proslula doba divjega lova za srečo, doba začetka ameriškega bogastva, v kateri je bilo močnejšim vse dovoljeno. Šele proti koncu petdesetih let, ko je nebrzdani «boj za življenje» privedel k množinskemu vzajemnemu pobijanju, je nekaj odločnih posameznikov ustanovilo združbo «vigilantov», ki so nazadnje dosegli.

Velika privlačnost San Franciscica je za turiste razsežni Golden Gate Park s čredami bipolov.

Mimo Kitajcev so najštevilnejši emigranti San Franciscica Italijani. Posebno priljubljeni in obiskovani so njih ribji trgi.

Dr. J. S. Rouček:

San Francisco

mesto najburnejše preteklosti in najpestrejšje sedanjosti

Sicer zveni to malo čudno, je pa le res: bogastvo in slava San Franciscica sta zgrajena na slani vodi in na zlatem prahu. Samo spomnimo se, kakšna zlata mrzlica se je leta 1849. polotila pustolovcev vsega sveta in kako so navalili tja ljudje z vseh koncev, da bi si opomogli z zlatom.

Nekoliko solidnejši temelj njegove slave je morje. Pristanišče San Franciscica se zdi, kakor bi bilo z neba poslano, da bi pomagalo ljudem živeti in bogateti. Od ondod so prav ugodne zveze s Kitajsko in Japonsko kakor s Filipinskimi otoki in z Aljasko, Indijo in Avstralijo. Zato so tudi hrepenele po San Franciscu različne države, in je mesto v zgodovini nekolikokrat menjalo svojega gospodarja. Nekoč je bilo španska last, leta 1806, so ga zasedli Rusi z Aljaske, ki so zgradili ondi trdnjavo Bodego in se okoli nje naselili. Tako so bili Slovani prvi kalifornijski naseljenci, ki se niso šele kasneje tam naselili, kakor misli dandanes večina Američanov. Leta 1820., potem ko se je zrušila španska oblast v obeh Amerikah, se je polastila San Franciscica Mehika, leta 1848. so pa vkora-

da se je vsaj delno spoštoval zakon. Seveda se je zgodilo to spet samo na ta način, da so pobili večino nasilnikov, kar je tudi značilno za tisto dobo.

V zgodovini San Franciscica je zabeleženih tudi nekoliko velikih požarov, izmed katerih je bil največji v osemdesetih letih minulega stoletja posledica usodnega potresa. Tako nima to mesto, ki je bilo zmeraj iznova uničeno, starih razpadajočih četrti in ozkih ulic ter napravlja zato na človeka dojem ne navadne arhitekture. To neprestano obnavljanje se mu omogočilo zlasti veliki dohodki iz prekomorskega prometa.

Ko je nastala v drugi polovici minulega stoletja znana pustolovska književnost, je bil kraj dejanja po navadi kitajski del San Franciscica. Še dan današnji ima San Franciscico svojo kitajsko četrt, toda njena romantika je namerno gojena zgolj za tujski promet.

Največji ponos San Franciscica je zdaj njegov dolgi most, ki veže oba bregova zaliva. To je najdaljši most na svetu, dolg je približno 14 kilometrov in ima šest cestišč za vozila. Ameriško vojno ministrstvo se je dolgo upiralo zidavi tega mostu, zakaj ta pomembna zveza San Franciscica z drugimi mesti ob zalivu in z ostalo Ameriko bi bila zelo pripraven cilj sovražnih letal. In če je navsezadnje le privolilo, je storilo to bržčas zato, ker ima most strateško več prednosti kakor slabih strani.

Nazadnje naj še omenimo, da je s San Franciscicom združeno ime, znano po vsem svetu. V Oaklandu, v mestu nasproti San Franciscica, je pričel svojo kariero Jack London in veliko njegovih napetih povesti so navdihnili dogodki okoli tega zaliva. Že zato bo imel San Franciscico bržkone večno nacik divje romantike Jack Londonovega mesta.

Priljubljen izlet imovitih Američanov je vožnja z ekspresom južnega pacifika med Los Angelesom in San Franciscicom. Ta proga teče izmenoma ob morski obali, po rodovitnih pokrajinah z nasadi subtropskih rastlin in po visokih zasneženih gorah. Na sliki vidimo vlak, ko odhaja s postaje v San Franciscicu.

Veliko delo moderne tehnike je najdaljši most na svetu, ki veže oba bregova sanfranciscovega zaliva. Most drži iz San Franciscica do mest Oaklanda in Berkeleyja; stal je 77 milijonov dolarjev.

Mamica
se smeje!

Če se mamica smeje, potem kaže dve vrsti bleščeče belih zob. Naša mamica pa odločno odklanja za nego zob vsa ostra in jedka sredstva. Mamica uporablja samo peneči PEBECO, ki se obilno peni in je brez mila. Zakaj samo peneči PEBECO vsebuje PEBECIN. Peneči PEBECO je zelo poceni, ker so potrebne le majhne količine.

PZ II

R. Baumbach:

Kako sta se dva prava našla

Poslovenil Dr. Joža Glonar.

V Afriki bi bilo moralo biti zborovanje čarovnikov. Od vseh koncev sveta so se pripeljali udeleženci s svojimi zračnimi vozili. Tudi stara vila je zapustila svoj grad in šla na pot. Njen voz, ki so ga vleкли zmaji, pa je bil postal z leti nekoliko trhel, in ko je drdral nizdol po strmem klancu med oblaki, se mu je zlomila os. Voz je začel padati in je nazadnje s frfo-tajočimi zmaji vred treščil na zemljo. Res da vile več prenesejo ko navadni smrtniki, vendar je vila bila precej prestrašena. Pristala je prav sredi nekega mesta z velikim številom prebi-

vancev. To je njeno nevoljo le še povečalo.

Ono mesto pa ni bilo nobeno drugo ko naša Ribnica, in meščani, ki so se zgrnili okoli razbitega voza, so bili Ribničani. To je bilo res nekaj za njihove oči! — Cesarje in kralje so bili že pozdravljali med svojimi zidovi, vile, ki se z zmaji vozi po zraku, pa dotlej še niso videli. Sicer pa so se tudi v tem primeru pokazali prave krščanske ljudi. Razbiti voz so zavlekli h kovaču, zmaje so deli in bley in jim v jasli nametali snole in žvepla, vilo pa je sam gospod župan

z lepimi besedami povabil, naj se blagovoli nastaniti v njegovi skromni hiši in naj kaj malega prigrizne, da si bo opomogla od prestanega strahu.

Vila je povabilo poštenega moža sprejela, se okrepčala z jedjo in pijačo in si pozneje v županovem spremstvu ogledala znamenitosti mesta. Pri tem je seveda opazila marsikaj, nad čimer je morala samo z glavno zmajevati, in kar je tudi sicer izvedela o dejanju in nehanju Ribničanov, jo je naredilo zelo zamišljeno. Ko se je vrnila v hišo svojega gostitelja, je vzela svoje čarovniške bukve v roke, pa je kmalu dovolj vedela.

«Tem dobrim ljudem je treba pomagati,» je rekla sama pri sebi in poprosila gospoda župana za pomenek med štirimi očmi.

Najprej je mesto hvalila, nato pa je začela previdno opozarjati na razne napake in nedostatke, in ko je župan skomignil in priznal, da res ni vse tako, kakor bi moralo biti, je vila odgovorila:

«Gospod župan! V vašem mestu se je naselila nadloga, ki že nekaj sto let moti glave vaših meščanov, in — pa brez zamere! — tudi vašo. Jaz pa vem, kako je treba duhove zarotiti, in bom vaše mesto rešila te nadloge. Spremite me v mestno hišo!»

In tako sta šla v mestno hišo, ki je sicer brez oken, zato pa jo razsvetljujejo skromne leščerbe, v katerih gori repičino olje. Tam je vila odprla svojo knjigo in začela z zarotili.

Precej časa je že mrmrala svoje čarovne besede, ko so se s sunkom odprla vrata velike hrastove omare, v kateri so hranili mestni pečat, kronike in najvažnejše listine. Iz nje se je najprej zavalil gost, modrikast dim. Župan se je skrtil za visok stol in trepetaje pričakoval prikazen kakšnega duha. Vila pa je nadaljevala svoje rotenje, dim se je zgostil in je počasi dobil telesno obliko. Strahu in groze ni zbužala, prej pomilovanje, ker je bila nekako podobna mladi ženščini z nizkim čelom in bedastim obrazkom. In to dekletce, ali kaj je že bilo, je začelo takoj jokati in stokati, da bi se ga moral kamen usmiliti.

«Tukaj je vaša mestna nadloga,» je rekla vila. «Sedaj pa glejte, da se je boste z lepim znebili. Samo nič žalega ji ne storite. To mi morate obljubiti.»

Županu se je bil medtem vrnil pogum. Ogleдал si je ubogo bitje, nato pa strogo vprašal:

«Kdo si?»

Toda deklica ni mogla odgovoriti, tako jo je dušilo stokanje. Tedaj se je vila sklonila k županu in mu zašepetala v uho besedo, ob kateri je župan omahnil na stol.

«Groza!» je zastokal in si lice zakril z rokami. Tako je dolgo sedel.

«Končajte vendar, gospod župan,» je čez nekaj časa rekla vila, «in jo odpravite naprej.»

«Da, od tod mora,» je odločil župan. «Nič se ji ne bo zgodilo, samo priseči nam mora, da je ne bo nikoli več nazaj k nam.»

Tako se je tudi zgodilo. Nato je župan izgnanki napisal potni list, ga opremil z mestnim pečatom in lastnim nerazločnim podpisom, in ko je z mestne cerkve zvonilo avemarijo, je bila že daleč izven mesta in njegovega območja.

Sodoben
ČLOVEK
PIJE

Kneippovo
SLADNO KAVO

Ribničani pa so od onega časa zopet pametni in umni ljudje.

*

Iznanka je žalostno šla po cesti. Hodila je vso noč, in ko so se naspani ptički začeli oglašati in vrhovi hribov rdeče žareti, je prišla v neko vas. Nejasno se je spominjala, da je nekoč že živela med kmeti in da se ji takrat nikakor ni slabo godilo. Zato je tudi v tej vasi najprej poskusila svojo srečo.

Ob tekočem studencu je stala krepka kmetica z zardelimi rokami in vlivala vodo med mleko, ki ga je nameravala nesti v mesto. Ta ženska je bila podeželska Preproščina.

Potnica se ji je boječe približala in s plahim glasom vprašala: «Ali potrebujete mogoče deklo?»

«Deklo bi že potrebovala,» je odgovorila kmetica in tujko pozorno pogledala v obraz. «Oho, kaj si ti?» je nato zaklicala in se začela na ves glas krohotati. «Tebe pa poznam, sem te večkrat videla v mestu. Ne, draga moja, za tebe ni mesta na kmetih. Kar naprej pojdi!» In kmetska Preproščina je ubožici pokazala hrbet in se zopet lotila svojega dela.

Ženska je šla naprej, od hiše do hiše, toda nikjer ji niso odprli; povsod so jo ali porogljivo ali pa ostro zapodili že od praga in psi so lajali za njo. Prav tako se ji je godilo v sosednjem mestu. Že se je ogledovala po kakšnem

ko'ičku, kjer bi lahko prebila noč, ko je opazila staro, mračno hišo, katere vrata so bila po malomarnosti samo prislunjena. Vstopila je in našla v obokanem prostoru v prilikiju starikavo žensko, ki je ob svetilki pridno pisala. Vsepovsod okoli nje so ležale zaprašene knjige in orumeneli pergamenti. Po vseh kotih so pajki razpregli svoje mreže. Ta pišoča ženska je namreč bila Učenost.

«Ali potrebujete mogoče deklo?» je tiho vprašala.

Učenost si je rožene naočnike porinila na čelo, si tujko ogledala, dobrohotno prikimala z osivelo glavo in rekla: «Na tebi je nekaj, kar mi ugaja. Lahko ostaneš.» In tujka je ostala.

Služba pri Učenosti ni bila ravno huda, gospé se je pridna, tiha dekla z vsakim dnevom bolj priljubila. Če je bila gospa posebno dobre volje, je dekli prečitala tudi kaj iz svojega rokopa in jo vprašala: «Kaj sodiš ti o tem?» In tedaj je dekla povedala svoje, kakor je pač vedela in znala, in gospa je dobrohotno prikimala in deklin besede postavila kot opazko pod črto ali na konec knjige. Tako sta imeli obe svojo korist.

Nekega dne pa je prišel v hišo mož, ki je prinesel povelje od vladarja, da se naj vsi ljudje, ki živijo v mestu, opišejo, dedci, ženske in otroci, kajti kralj je hotel vedeti, koliko podložni-

ELEKTRO-LUX HLADILNIKI

na električni ali plinski ali petrolejski pogon, brez motorja, brez kompresorja
in brez tekoče vode, v raznih velikostih, posebno konstruirani za gospodinjstvo

ELEKTRO-LUX, ZAGREB, Praška ulica 8. dvor. Telefon 23-924
TEHNA D. Z O. Z., LJUBLJANA, Mestni trg 25/I. Telefon 25-80

kov ima. Tudi deklo so predstavili temu uradniku.

«Ali imaš domovnico; ali sploh kakšno listino?» jo je vprašal, in dekla mu je pokazala pisanje, ki ji ga je bil ribniški župan dal s seboj na pot. Mož ga je pogledal, pa se mu je lice kar raztegnilo. Nato je pisanje pokazal gospodinji in jo muzajoč se vprašal:

«Ali ste tudi vi vedeli, koga imate pri hiši?»

Učenost je vzela pisanje, ga prečitala, pa ji je padlo iz rok.

«O ti moj Bog!» je tiho zastokala. Potem je uradnika za božjo voljo prosila, naj nikomur tega ne pove. Plaćala je trepetajoči dekli zaostali zaslužek, ji še podarila nekaj ponošene obleke in za odhajajočo nesrečnico zaprla vrata.

*

S sklonjeno glavo se je ubožica vlekla iz mesta in, ko je po naporni hoji prišla do gozda, je sklenila ostati tam in postati puščavnica.

Že je prebila nekaj dni v puščavi, ko je neko jutro pri nabiranju jagod prišla do vrtno ograje. Čudna drevesa in čudne cvetlice so rastle v njem, med vejami pa so žvrgoleli pisani ptiči. Po potih, ki so bile posute z zlatim peskom, se je sprehajala stara gospa. Bila je vila, ki je nesrečnico pognala v tujino. Ko je nesrečnica zagledala svojo sovražnico, je na glas zakričala in se zvrnila na zemljo.

Vila je stopila k njej, jo pobrala in zbudila iz nezavesti. Potem jo je popeljala v svoj grad in jo s prijaznimi besedami pomirila.

«Nekaj dni moraš ostati pri meni, da si boš nekoliko opomogla. Medtem pa se bo že našlo kaj za tebe primernega. Sama sem kriva tvoje nesreče, zato je pravično, da ti tudi pomagam.» Nato je vila zaprla v svojo sobo in poklicala svoje služabne duhove na posvet.

Tretji dan je vila poklicala tujko k sebi. Pokazala ji je zelo prijazno lice in rekla: «Dete moje, samo tvojo srečo imam v mislih. V kratkem se bo tvoja žalost spremenila v radost.» Nato je pozvonila svojim spletičnam in jim ukazala, naj njeno varovanko oblečejo v krasna oblačila. Strežnice so se res potrudile, kajti ko jo je gospa čez dobro uro zopet videla, ji je zadovoljno pokimala in rekla: «Pojdi z menoj!»

Sli sta na dvorišče, kjer je stal pripravljen lep, snežnobel osel s perotmi in ženskim sedlom. «Sedi nanj!» je ukazala vila in ji je še pomagala v sedlo. Potem pa je nekaj zašepetala v uho oslu, ki je veselo zahrzal, raztegnil peroti in se kakor sokol dvignil v zrak. «Krepko se drži!» je zaklicala vila in ji v slovo mahala z robčkom. Tedaj pa je krilati osel s svojim tovorom bil že tako visoko in tako daleč, da se ni zdel večji kakor škrjanček nad poljem.

Ta čarobni osel je res znal letati. Sinil je kakor golob, ki hiti proti domu, in ko je zagledal cilj pod seboj, je

Rajši več kakor premalo!

Zaradi varčevanja sigurno niste dali napraviti prekratke obleke. Prav tako bi bilo pogrešno, če bi pri kuhanju bele kave vzeli manjšo mero »Pravega Francka«. Ta kvalitetni dodatek daje kavi fin okus in lepo barvo. Zato vzemite vedno dobro mero »Pravega Francka«, rajši več, kakor premalo!

Franck
KAVNI PRIDATEK

lahno in počasi splaval nizdol, tako da je jahačica lahko pristala na zemljo.

Osel se je ustavil pred prekrasnim gradom: v grbu nad vrati je bil na rdečem polju naslikan zlat puran. Pisano našarjeni strežniki so prihiteli, da bi jahačici pomagali iz sedla. Pod širokim, marmornatim stopniščem je stal krepak, krasno oblečen mož, gospodar gradu.

Spoštljivo je pred tujko snel z nojevimi peresi okrašeni klobuk in jo povedel v notranjost palače. Kakšna krasota se ji je pokazala!

Ko je prišel v najlepšo dvorano, je gospod pred damo čedno pokleknil na eno koleno in rekel:

«Dobro došlo, ti čudovito viliče dete! Vedi, da sem neumrljiv, zato je lahko samo kaka nesmrtnica moja žena: zdi se mi, da mi je prav tebe usoda poslala. Jaz sem Napuh.» Vstal je in se v vsej svoji krasoti postavil pred presenečeno. «In kdo si ti, oboževana moja boginja?» je vprašal Napuh. «Kako ti je ime?»

Tujka je dvignila k njemu svoje lice in v njenih sinjih očeh so se zalesketale solze.

«Ah,» je vzdihnila, «nikakor vas ne smem varati. Neumrljiva sem res tudi sama, toda kakor hitro boste izvedeli moje ime, me boste zapodili. Jaz sem — — —»

«Čemu se obotavljaš, nebeška vila? Povej, kdo si!»

«Jaz sem Neumnost», je zastokala reva in si z rokami zakrila oči.

Graččak pa se je začel smejati, da so se oboki majali.

«In kaj takega naj ti jaz verujem?» je zaklical. «Nikdar in nikoli. Ampak, imenuj se kakor že koli, ne izpustim te več, in še danes mora biti poroka. Ali hočeš?»

Tedaj je Neumnost omahnila Napuhu na prsi in blaženo se smehljajoč zašepetala: «Da.»

Nad njima se je razmaknil strop dvorane, in na rožnatem oblaku se je pokazala dobra vila, ki je blagoslovila zvezo obeh srečnih src.

Veda in življenje

(Fahrenheitov toplomer.)

Moj namen je samo pokazati, kako se večkrat rodi veda slučajno: življenje vas postavi pred važno odkritje.

Fahrenheit se je rodil v Gdanskem l. 1686. kot sin bogatega trgovca. Leta 1701. je nenadno izgubil starše: namestu zdravila sta oče in mati zaužila strup. Zapustila sta 5 nedoraslih otrok. Najstarejši je bil izumitelj toplomera. Hotel je študirati, toda njegov varuh ga je prisilil, da se je posvetil trgovini. In tako se je moral David Fahrenheit iti učiti trgovine v Amsterdam. Učil se

je do leta 1706. Tedaj mu je bilo 20 let in lahko je nastopil lastno pot: začel je študirati fiziko ter je potoval po Danskem, Švedskem in Nemčiji. Leta 1717. se je trajno naselil v Amsterdamu in je tako postal prav za prav Holandec.

Toda l. 1708. je bil njegov zgodovinski obisk. Fahrenheit je namreč obiskal danskega zvezdoslovca Olafa Römerja v Kodanju in pri tem je prišel na misel, kako bi se dal napraviti toplomer.

NEZADOSTNO DELOVANJE HORMONOV

podprete s pravilno Solea nego. Aktivne sestavine Solea-kreme pomladijo in osvežijo kožo.

SOLEA

krema za boljšo prehrano kože

V tem tiči zgodovinski pomen tega obiska.

Pomislite, kaj je storil nesrečni Fahrenheit. Zapustil je po sebi pismo, ki ga je nekomu pisal, češ da je za časa njegovega obiska delal Römer toplomere. In baje jih je delal tako, da jih je potapljal zdaj v tajajoči se led, zdaj v vodo, ki je bila topla kakor človeška kri. Römer je znal naravi vsiliti pri merjenju njenih toplot tudi toploto človeške krvi kot eno izmed osnovnih točk. Römer je pred Fahrenheitom delil oddaljenost med točko, ko se led taja, in točko, ko voda vre, in je to razdelil na 60 delov, tako da je izračunal našo «ničlo» (ko se led taja) na $7\frac{1}{2}^{\circ}$. In pri tej delitvi je prišlo Fahrenheitu na misel, da je toplota človeške krvi $22\frac{1}{2}^{\circ}$ po Römerjevem toplomeru. Gotovo je z Römerjem o tem govoril kakor o neki zanimivosti in slednjič je v svoji romantičnosti zmešal resničnost s predstavo in je v pismu zapisal, da je Römer izbral toploto krvi za osnovno točko.

Ampak to ni bil Römer, marveč Fahrenheit, Römerjeva hladeča se zmes mu je bila začetek toplomera in toplo-

ta krvi konec, samo da je zavoljo večje natančnosti razdelil vsak Römerjev delcec na štiri. Tako je dobil za tajanje ledu $4 \times 7\frac{1}{2} = 30^{\circ}$ in za toplovo krvi 90 stopinj.

Leta 1717. se je Fahrenheit vrnil k vodi. Popravil je svoje deljenje tako, da je razdelil oddaljenost med toploto Römerjeve hladeče se zmesi in med tajanjem ledu na 32 delcev, oddaljenost med tajanjem ledu in vrenjem vode pa na 100°. Toplota človeške krvi mu je prišla na 96°. Posledica: Fahrenheitov toplomer ima 212° in je posledica upora proti vodi.

Tudi Fahrenheitovo življenje — morda kakor življenje vsakega izmed nas — je bilo zmes upora in kapitulacije. Fahrenheit je najbrže edini učenjak, po katerem ni ostala nobena slika. Razen tega je umrl kot star samec. Bil je že na tem, da se bo oženil, toda tuje spletke so poroko preprečile. Vsaj njegova žena bi nam bila ohranila njegovo sliko, tako pa nimamo ničesar.

In Fahrenheitov konec je bil žalosten: umrl je na potovanju v Haag v gostilni med tujimi ljudmi 16. septembra 1736. Umrl je ubog in reven. Vse je namreč žrtvoval vedi.

Žalostna je njegova usoda in požrtvovalna njegova ljubezen do vede. Koliko je storil tudi ročnega dela za njo! Pomislimo na primer, da ga je znanost dolgo časa imela samo za navadnega boljšega delavca. Ta njegova usoda in ljubezen do vede opravičuje tudi njegove trde poskuse. Zaprl je n. pr. vrabca, mačko in psa v peč, kjer je bila vročina 63°C , ter je opazoval, kaj delajo, dokler niso poginili.

Tudi veda in življenje je zmes trdosti in — kapitulacije.

Kralj.

Neki igralec je z velikanskim uspehom igral naslovno vlogo v Shakespearovem «Kralju Learu». Drugi dan mu je njegova boljša polovica skuhalo za kosilo fižol, zabeljen z ocvirki. «Ka-aj?» je zagrmel igralec. «Ali je to jed za kralja?» Vzel je klobuk in plašč ter jo pobral v gostilno.

Prijateljci.

Erika se je dala fotografirati. Slike pokaže svoji prijateljci.

«Ali nisem strašno grda na tej sliki?» vpraša in bi rada slišala kajpak nasprotno.

«Da,» se smehlja Anica, «ampak izvrstno zadeta.»

Največji uspeh.

«No, kako se godi vašemu sinu,» vpraša Američan svojega znanca, «bil je vendar advokat v Texasu?»

Glavobol, zobobol lahko odstrani

VERAMON.

Veramon se nadalje uporablja po preveč zavzitem alkoholu, pri bolečinah ran in boleštni menstruaciji.

Zavitki z 2 tabletama in z 10 ter 20 tabletami se dobe v vseh lekarnah.

VERAMON

Oglas reg. pod S. Br. 31896 od 5. XI. 1938.

«Ah, veste, zdaj sedi v zaporu.»

«Ampak zakaj neki?»

«Pomislite, zagovarjal je nekega konjskega tata in je pri tem imel tako imeniten govor, da so ga sodniki kar pridržali kot pomagača tistega tatu.»

Parfum.

Mamico je malo želodec bolel, pa je pila nekoliko konjaka, preden je šla spat. Takoj nato je poljubila Mica za lahko noč. Mali ji pravi: «Mamica, ti si se danes navonjila s paparnim parfumom!»

Škotska.

Škot se je peljal iz Edinburgha v London. Na vsaki postaji je tekel z vlak k blagajni in se hitro vrnil. Ko je storil to že petič, ga je vprašal njegov sopotnik, zakaj to dela.

«Zavoljo srca», je odgovoril škot. «Zdravnik pravi, da je z menoj lahko vsak trenutek konec, zato si kupujem vozne listke samo od postaje do postaje.»

Brez težav

deluje Darmol. K temu prijetnost pri uporabi: nobenega kuhanja čajev, niti požiranja kroglic in ne grenkih soli. Darmol je okusen kakor čokolada. Ne poskušajte z neprežkušenimi preparati, temveč uredite svojo prebavo z dobrim odvajalnim sredstvom

DARMOL

Reg. 35307/37 Dobil ga v vseh lekarnah

Koliko si plačal za ta prstan, Maks?»
«Deset dinarjev — ampak skoraj ne verjamem, da je pravi!»

Zlobnost.

Mlada gospa: «Zdravnik mi je strogo prepovedal kuhati.»

Prijateljica: «Pa kaj je tvojemu možu?»

Pred sodiščem.

Obtoženec je trdil, da ni ukradel prav nobene kokoši.

Sodnik ga je vprašal: «Ali imate za to priče?»

«Kakšne priče?» je ugovarjal obtoženec. «Vidi se, gospod sodnik, da niste nikoli kradli kokoši. Ob taki priliki se vendar ne jemljejo priče s seboj.»

Tetkina želja.

Milan se je peljal v počitnicah v Afriko. Na dan odhoda je prišla teta Liza. Prinesla je kaktus, čisto majhen kaktus.

«Ali bi mi hotel storiti uslugo, Milan?»

«Prav rad, teta.»

Mož, ki je postal žrtev svoje trditve, da mu je družba živali ljubša kakor družba ljudi.

«Tale mali kaktus kar noče in noče uspevati. Zato bi te rada prosila, da bi ga vzel za teden dni s seboj v Afriko. Morda bo tam doli okreval.»

HRANA IN RAZPOLOZENJE.

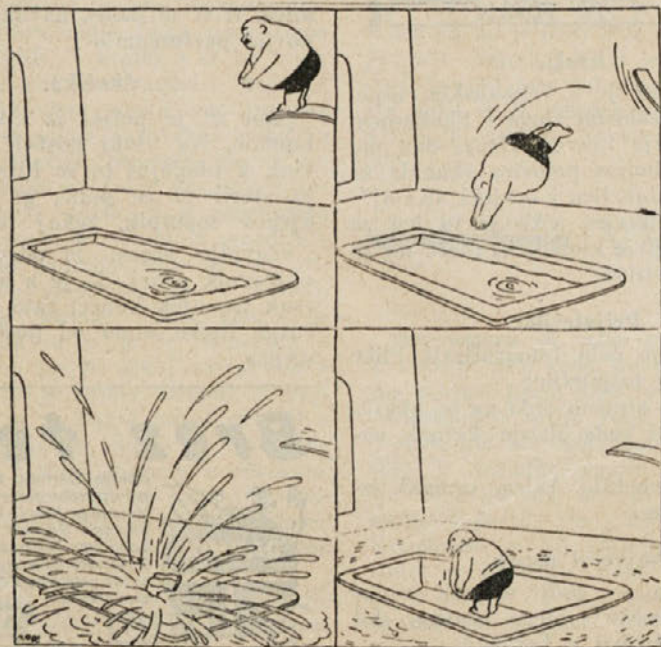
Neki danski zdravnik, ki je dvajset let raziskoval učinek različne povrtnine, je dognal, da na primer krompir človeka pomirja, špinača ustvarja močno voljo, solata iz cikorije pa dela človeka sanjavega... Kdo ve, ali je vse to čisto tako? Eno pa vemo vsi po izkušnjah: skodelica dobre bele kave, pripravljene s Prvim Francem, ki ga izdelujejo iz korenin domače, požlahtnjene cikorije, nas vedno spravi v dobro razpoloženje.

Babilonska kuhinja.

Pri nekem arheološkem raziskovanju v Babiloniji so našli med drugim tudi glinasto tablico s klinasto pisavo. Na tej tablici je sledeči recept: «Praženi ječmen se stolče v možnarju, skuha in precedi...» Po tem se vidi, da so tudi Babilonci poznali žitno kavo, vendar to sigurno ni bila tako priljubljena vsakdanja hrana kakor naša «Kneippova sladna kava», ki se izdeluje po receptu slovitega narodnega zdravnika župnika Kneippa in se odlikuje po veliki redilnosti ter izredno finem okusu.

Vprašanje prehrane kože sloni na notranjih in zunanjih komponentah. Hranilna moč aktivnega holesterina Solea-kreme je za prehrano kože važnejši činitelj, kakor bi mogli slutiti. SOLEA-krema za boljšo prehrano kože.

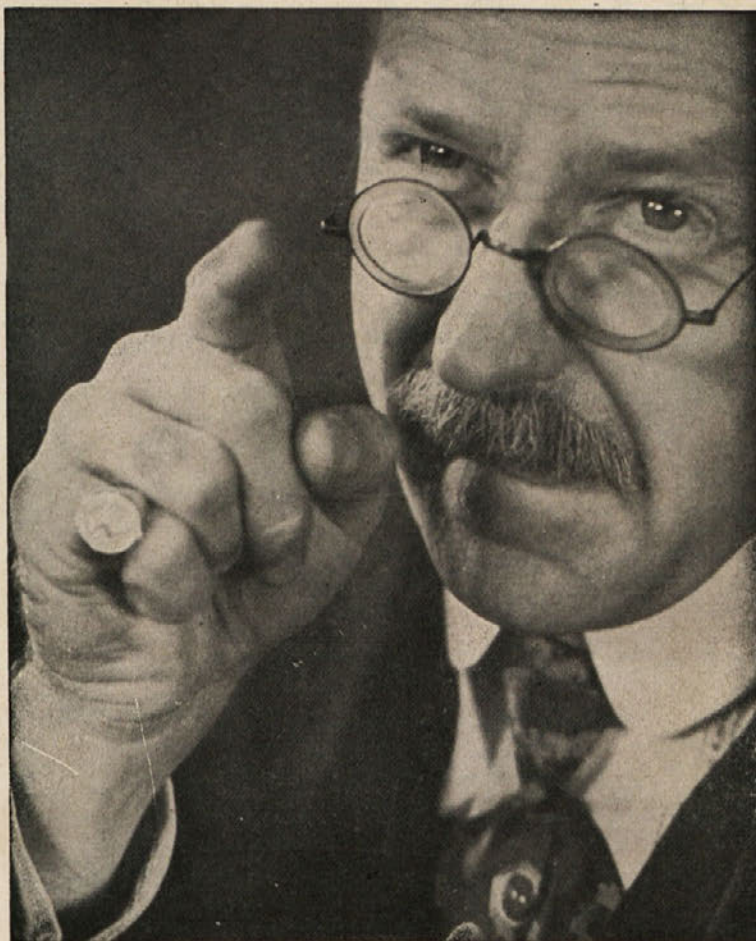
Brez težav deluje Darmol. Razen tega prijetnost pri uporabi: nobenega kuhanja čajev, niti požiranja kroglic in ne grenkih soli. Darmol je okusen kakor čokolada. Ne poizkušajte z nepreizkušenimi preparati, temveč uredite svojo prebavo s priljubljenim odvajalnim sredstvom Darmol. Dobi se v vseh lekarnah. Reg. 25.801/37.

Gospod Teleban.

«Prijatelj» izhaja vsakega 5. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo.
Naročnina je: Letno 12 števil revije «Prijatelj» Din 62.—
Če se plačuje v obrokih, je četrtletna naročnina . . . . . Din 16.—

Odgovorni urednik Emil Podkrajšek v Ljubljani.
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Dalmatinova ul. 8/I. Tel. 21-32.
Tisk Delniške tiskarne d. d. v Ljubljani. Za tiskarno odgovoren Franc Pintar.

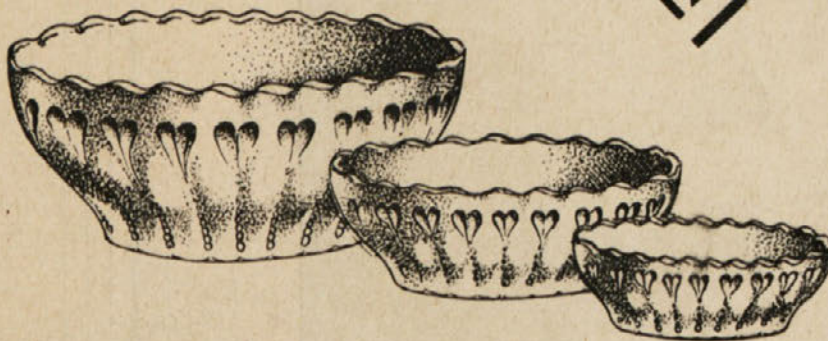
Vi lahko s konkurentom tekmujete

le tedaj, če uporabite vsako priliko za dobro reklamo. Taka reklama pa je zanimivo pismo z učinkovitim tiskom, vabljeni prospekti, pozornost vzbujajoči letaki in plakati, odlično sestavljene brošure in druge tiskovine. Vse to Vam napravi v sijajni, umetniški in dovršeni izvedbi po nizki ceni

DELNIŠKA TISKARNA D. D.

Ljubljana, Dalmatinova ulica šte. 8 - Telefon šte. 21-32

Prodaja
velikih
iznenadenij!

D 1-11 Garnitura skled, iz bele majolike, s premerom 23, 18 in 14 cm, vsi 3 komadi samo . . . Din **14-**

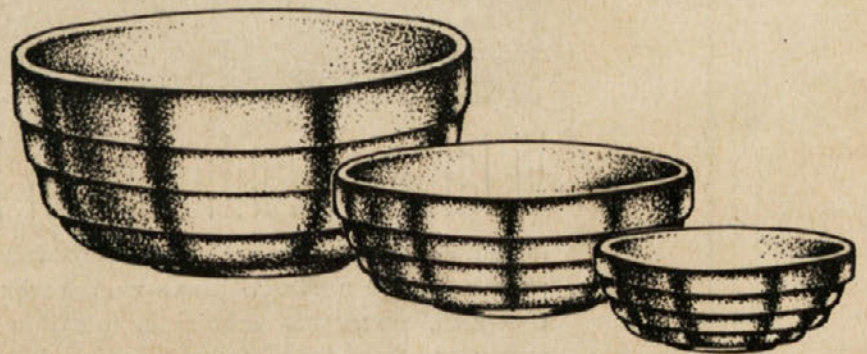

D 2-1 Garnitura kozic, 3 komadi (2 in pol, 1 in pol ter pol litra), emajlirane v izredno lepi resedni (mlečnozeleni) barvi . . . Din **25-**

Naročite takoj,
dokler je še
kaj blaga!

D 2-2 Garnitura loncev, 3 komadi (2 in pol, 1 in pol in pol litra), v naj-novejši resedni (mlečnozeleni) barvi . . . Din **25-**

D 1-12 Garnitura skled, iz bele majolike, z okrasom v raznih barvah, s premerom 24, 21 in 18 cm, vsi 3 komadi samo . . . . . Din **22-**

V e l e b l a g o v n i c a

Kastner & Ohler

Z a g r e b, I l i c a 4 i n 6

Zahtevajte posebno izdajo brezplačnega kataloga!